

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

της φοιτήτριας: Περίφανου Χρύσα
Ξ2017080

ΘΕΜΑ:

Μετάφραση και σχολιασμός του κεφαλαίου “Global migration governance and migrant rights advocacy: the flexibilization of multi-stakeholder negotiations”, από το εγχειρίδιο με τίτλο: “RESEARCH HANDBOOK ON THE LAW AND POLITICS OF MIGRATION”

Επιτροπή Εποπτείας:

Λίβας Σωτήρης
Κεντρωτής Γιώργος

Κέρκυρα, Φεβρουάριος 2023

Μετάφραση και σχολιασμός του κεφαλαίου “Global migration governance and migrant rights advocacy: the flexibilization of multi-stakeholder negotiations”, από το εγχειρίδιο με τίτλο: “RESEARCH HANDBOOK ON THE LAW AND POLITICS OF MIGRATION”

Περιεχόμενα

1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	4
2. ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ.....	5
3. ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΑ.....	15
4. ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ.....	30
4.1 Κειμενική ανάλυση.....	30
4.2 Μεταφραστική διαδικασία και μεταφραστικές προκλήσεις	32
4.2.1 Ορολογία	32
4.2.2. Πολυσημία/Δάνεια	35
4.2.3 Ακρωνύμια/Αρκτικόλεξα	37
4.3 Πραγματολογική ανάλυση.....	38
4.4 Ύφος	39
5. ΕΠΙΛΟΓΟΣ	41
6. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	42

1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Κλείνοντας τη προπτυχιακή μου καριέρα, επέλεξα να πραγματοποιήσω την πτυχιακή μου εργασία πάνω σε ένα θέμα οικονομικό-πολιτικού ενδιαφέροντος, ύστερα, μάλιστα, και από την κατεύθυνση που επέλεξα κατά τα χρόνια φοίτησής μου στο Τμήμα Ξένων Γλωσσών Μετάφρασης και Διερμηνείας, του Ιονίου Πανεπιστημίου. Πρόκειται για έναν τομέα ιδιαίτερα ενδιαφέρον, καθώς ασχολείται με θέματα που απασχολούν μια οργανωμένη κοινωνία στο σύνολό της, όπως, μεταξύ άλλων, το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης. Χάρη αυτής της παγκοσμιοποίησης, το θέμα της μετακίνησης των πληθυσμών έχει αποκτήσει μεγάλες διαστάσεις και αποτελεί, εδώ και αρκετά χρόνια, κεντρικό ζήτημα στον τομέα της διακυβέρνησης παγκοσμίως.

Στην παρούσα εργασία, λοιπόν, παρατίθεται το πρωτότυπο, απόσπασμα από το εγχειρίδιο και στη συνέχεια η μετάφρασή του. Ακολουθεί, έπειτα, ο σχολιασμός της μετάφρασης, ο οποίος περιλαμβάνει την ανάλυση του κειμένου-πηγή και των επιμέρους χαρακτηριστικών του, την ανάλυση των μεταφραστικών προβλημάτων που συνάντησα κατά τη μεταφραστική διαδικασία καθώς και τον τρόπο αντιμετώπισής τους, παραθέτοντας τους λόγους που με οδήγησαν στις μεταφραστικές μου επιλογές στην περίπτωση του εν λόγω κειμένου.

2. ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ

RESEARCH HANDBOOK ON THE LAW AND POLITICS OF MIGRATION

Global migration governance and migrant rights advocacy: the
flexibilization of multi-stakeholder negotiations

Jenna Hennebry and Nicola Piper

INTRODUCTION

The important contributions of migrant workers to global labour and care (that is, productive and reproductive) chains came to the fore during the COVID-19 pandemic in 2020. The high percentage of foreigners among so-called essential¹ workers was brought to the attention of European, North American, and other publics around the globe. The actions to stem mobility taken around the world – extended lockdown periods and social distancing – were typically complemented by the closing of national borders. This had two key effects: 1) it led to wide-spread lack of vital workforces, most acutely experienced in relation to seasonal agricultural workers picking and harvesting crops and the food producing industries more broadly, as well as care and health workers providing vital services in private and public settings; and 2) with economic activity having come to a sudden stop, migrant workers in the service and other affected industries (Lovett 2020) were among the first retrenched, resulting in unexpected return migration or in migrant workers stranded, unable to return home due to travel restrictions put in place by the country of destination, the country of origin, or both. As a result, numerous migrants found themselves exposed to heightened levels of insecurity in relation not only to ceased income or frontline exposure to the sick and infected, but also to anti-foreigner attitudes. The fate of the many undocumented barely hit news bulletins at all. It is thanks to civil society organizations' (including unions') daily monitoring of their situation that stories of increasing levels of destitution, against the backdrop of lacking access to vital support services, surfaced at all (Anastasakis 2020).

In terms of long-term future effects of COVID-19, it seems safe to speculate that the pressure for out-migration will rise – especially in resource-poorer countries faced with the difficult task of having to absorb returning migrants into the local workforce, as for example along the West Asian–South Asian migration corridor (Hashmi 2020). According to estimates by the International Labour Organization (ILO), the pandemic may lead to 25 million jobs lost worldwide, in places such as factories in Asia which had to close down due to reduction in demand for goods produced for export, or due to insufficient safety arrangements, including the risks to which migrant workers are exposed due to inadequate living conditions (such as dormitories in Singapore). The many domestic workers, most of whom are female, are facing further isolation and potentially higher levels of domestic violence, and many construction workers engaged in big projects such as sports venues will have been impacted, with those events postponed or cancelled altogether (Business & Human Rights Resource Centre 2020).

The long list of effects on migrant workers as the result of the COVID-19 crisis highlights more starkly than ever the severe flaws in hiring and employment practices for migrant workers, raising questions about the global regulatory system and responsibility on the part of the various actors involved (international, state, and non-state organizations) in implementing and advancing the human and labour rights of migrants. The need to address the persistent, if not expanding, problem of the migrant precariat as the result of intensified global inequalities and competition within and between countries had re-emerged prior to COVID-19, as evident from the United Nations (UN) Sustainable Development Goals' (SDGs') Agenda 2030's explicit reference to migration and migrant workers, in contrast to the language of its predecessor, the Millennium Development Goals. What was already mirrored in the SDGs, and is now amplified by COVID-19, is the need for a global response to address inequality between and within countries in general and to end the race to the bottom in relation to labour standards more specifically. SDG Goal 8 captures the situation of low-wage (migrant, prospective, and non-migrant) workers by way of the concept of 'decent work'. Derived from the work of the ILO, which had launched its decent work agenda in the late 1990s (Vosko 1999), this concept combines the issue of rights at work (in a qualitative sense) and the right to work (in a quantitative sense); that is, the provision of sufficient work under dignified conditions, as laid out in the

body of international human rights conventions and covenants, but especially the ILO's regulatory framework.

Despite the existence of a sound body of international human and labour rights and intensified knowledge sharing and policy coordination at the global level, the space occupied by low-wage migrants is marred by legal and institutional loopholes. Migrant workers remain pawns in the game of global politics in relation to power dynamics between the global North and global South, bilateral relations between specific countries of destination and countries of origin, structural priorities (development economics) and the individualized nature of human rights (Branco 2009; Rajagopal 2003). In this sense, the various discussions and negotiations held at the global level since 2000 provide civil society actors advocating for a rights-based approach not only with new opportunities, but also with colossal obstacles.

We shall refer to the specific case of the Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration (GCM) to illustrate these points since it is the ultimate outcome of two decades of actions instigated by the UN, consolidating a process that is often referred to as 'global governance of migration'; that is, the gradual cooperation by states on developing a coordinated response to the regulation of migration. The GCM, just like most multilateral processes, has been a primarily state-led affair. However, its negotiations were commendably open to civil society, reflecting the much talked about 'whole-of-society' and 'multi-stakeholder' approach (Tennant & Wolf 2018). A range of civil society groups were key 'partners' at all stages. What has to be interrogated more critically in our view, however, is the composition of so-called civil society in light of the UN's gradual move towards so-called public-private partnerships and the spreading of economic neoliberalism (Bexell & Moerth 2010). The private sector's involvement in migration governance is not particularly well understood beyond its well-known involvement in the security apparatus of governments. Indeed, it has been noted that 'the role of private agents is among the most understudied aspects of international labour migration' (Preibisch & Hennebry 2012, [72]).

Our core argument is that civil society is increasingly being conflated with the private sector and that this new actor has been courted by states and the International Organization for Migration, which has emerged as the key international player in a secretarial, coordinating, but also political role. As a result, the category of civil society has become amorphous and been given significant voice in this particular form, thus becoming integral

to the new neoliberal model of labour migration governance under the GCM. Migrant rights organizations find themselves increasingly squeezed into a corner within this amorphous space. In highlighting the structural and discursive aspects within the GCM process and the first phase of its implementation via the UN Migration Network, we develop the notion of ‘flexible governance’ to capture the deepening privatization and marketization of migration. Our analysis is based on data collected through multiple methodological approaches, including participant observation in global events, key informant interviews with state and non-state actors involved in the drafting of the compacts, and content analysis of the GCM. After this introductory section, the main part of the chapter begins by providing the background to the emergence of global labour migration governance in order to situate the GCM within the broader sphere of global migration governance and its politics. We analyse the ability of non-state actors to ascertain their roles and capacity in shaping global governing processes and outcomes in normative and operational terms. In doing so, we aim to determine the degree of influence that rights advocacy organizations have had on the direction of global migration governance by highlighting the impact that the trend of privatization and flexibilization has had on migrant rights advocates’ positioning within the civil society space.

GLOBAL POLITICS OF LABOUR MIGRATION

Migration-related issues have come to occupy a prominent place on the agenda of the UN and many international organizations in recent decades. No single multilateral framework as yet dominates this area, and the architecture of migration governance has been described as fragmented or as characterized by multi-actor engagement (Fanning & Piper, forthcoming). In regulatory terms, the split between forced migration/refugees, with the UN High Commissioner for Refugees (UNHCR) at the forefront, and so-called voluntary migration of workers, with the ILO the driving force, has historically emerged as the result of Cold War politics (Long 2013; Fanning & Piper forthcoming). In tracing the emergence of ‘global governance of migration’, the first crucial observation, thus, is that non-refugee migrants have historically been subject to a much weaker governing system, as manifested in the evolving institutional bifurcation into separate refugee and migration regimes (Long 2013), followed by further multiplication of actors in the form of various

international organizations taking an interest in labour migration (Grugel & Piper 2007).

Applying international labour standards and labour rights to migrant workers has been one of the most controversial global policy issues ever since the establishment of the ILO in 1919 (as the first norm-setting UN organization). Migrant worker-specific conventions are to date among the least ratified or are subject to little implementation, with little appetite among states around the world for binding agreements ensuring equality of migrants (Simeone & Piper 2018). Broadly, this is so for the following reasons: global North countries want to hold on to their right to manage borders and to practice selective, restrictive migration policies; countries in the global South view any pressure to improve labour standards as an attempt by post-industrialized countries to remove the key competitive advantage they have in attracting foreign investment – cheap labour; and being seen as too rights-demanding in the context of migration may affect these countries' ability to deploy citizens in overseas jobs due to fierce competition. Instead of discussing migration under the more controversial human rights frame, efforts made in recent decades to arrive at a common approach to global migration have linked cross-border mobility to 'development', thus stressing the benefits of migration to (economic) development and the contributions migrants make to furthering such development. This approach has its critics; much of the criticism raised, unsurprisingly, stems from civil society organizations and trade unions (Piper & Rother 2014).

Thus far, scholars seeking to critically interrogate the alleged positive effects of migration on development have mainly pointed to structural flaws in the emergent global regime for governing migration due to its underpinning by the structures of the neoliberal economic paradigm. The positions of migrant-receiving states are seen as shaped by neoliberalism's focus on the net gains from migration in the absence of concerns for distributional effects or issues of equity (Martin 2017; Schierup et al. 2015), while those of migrant-sending states are diagnosed in terms of responses to high debt burdens and International Monetary Fund directives to maximize national competitive advantage in a global market by exporting a 'flexible' and commoditized labour force (Rodriguez 2010; Rosewarne & Piper 2019). Scholarly critiques of global migration governance have also analysed the operations of international organizations in terms of neoliberal narratives that depoliticize migration

policy and present it as a subject suitable for managerial governance (Geiger & Pécoud 2010).

Most existing studies on global migration governance have addressed the issue of clashing interests from within the sphere of global politics by, for example, analysing the workings of certain international organizations. Few (but slowly increasing) studies (e.g. Piper & Rother 2012; Grugel & Piper 2011; Delgado Wise 2018) have to date analysed global migration governance from the viewpoint of civil society and the political activism emanating from the ‘bottom up’ in a more systematic manner. Highlighting the production of a counter-narrative to the state-dominated efforts at coordinating migration policy globally, such bottom-up perspectives expose the extent to which global migration politics in fact operates as an intensely contested field. What has not been investigated yet, however, is the conflation of privatization and civil society engagement.

THE EMERGING INSTITUTIONAL ARCHITECTURE OF GLOBAL MIGRATION GOVERNANCE

Compared to other areas of global policy, migration has long been characterized by a comparatively low level of institutionalized international coordination. There is no binding international regime comparable to the 1951 Refugee Convention and the central role of UNHCR. In addition, the international legal standards directly relevant to migrants in their role as workers (two ILO migrant worker conventions and the 1990 UN Convention on the Rights of all Migrant Workers and their Families) are among the least ratified human rights instruments. Further, there is no single UN organization devoted exclusively to economic migration, as opposed to refugee or forced migration. Yet, around the year 2000, migration suddenly figured ‘everywhere one looked, in the UN system and beyond’ (Newland 2005, [1]).

‘Global governance of migration’ took off when the then Secretary General of the UN, Kofi Annan, decided to ‘take a more comprehensive look at the various dimensions of the migration issue’ (Strengthening of the United Nations: An Agenda for Further Change 2002, para.39), leading to a series of actions. He instigated the establishment of the Global Commission on International Migration (GCIM), which was mandated to place migration on the global agenda, to identify gaps in existing policy-making, to investigate the linkages between migration and other issues, and

finally to offer recommendations on how to improve the governance of migration (Global Commission on International Migration 2005). The Commission undertook a huge data-gathering exercise and held regional consultations and expert meetings during its three-year lifespan between 2003 and 2005, culminating in the publication of its final report, entitled *Migration in an Interconnected World*. During this period, the business sector was largely absent.

Apart from the GCIM, two other global commissions have contributed to drawing attention to migration: the Commission on Human Security (2003) and the World Commission on the Social Dimensions of Globalisation, both of which stress the importance of human and/or labour rights (ILO 2004). The ILO renewed its efforts on improving protection of migrant workers by devoting its annual congress in 2004 to labour migration, thereby reviving a debate about fair treatment of migrant workers – which resulted, however, in a non-binding framework. The debate between worker groups favouring the commitment to a binding document and employer groups and governments expressing clear resistance was fierce. Preference for the IOM as key organization was announced by a number of northern countries (participant observation by author). This remained the tenor throughout the period leading up to the GCM and also characterized the GCM negotiations.

These various efforts, having contributed to the establishment of a knowledge base on migration and having functioned as a ‘mood testing’ exercise (Kalm 2012), paved the way for the UN High Level Dialogue on Migration and Development in 2006 (followed by the second held in 2013), which was the first of its kind. One key action that resulted from the deliberations was the Global Forum on Migration and Development (GFMD) that was to be held annually, hosted by a different member state each year. When it was held for the first time in Brussels in 2007, the then UN Secretary General, Kofi Annan, remarked that its objective would be to ‘make new policy ideas more widely known, add value to existing regional consultations, and encourage an integrated approach to migration and development at both the national and international levels’ (UN News 2006). Following intense disagreements on its organizational make-up, the compromise solution was to establish the GFMD outside of the UN system. Being deliberately designed as a voluntary, informal, and state-led arena for policy-makers to discuss, exchange information, and express ideas concerning migration and development, it is hence not intended to take

binding decisions (Matsas 2008). Nevertheless, the belief was that the Forum would result in shared understandings on migration globally (GFMD 2007) – an objective that has indeed been met, as per its evaluation, after ten years of existence (Bingham 2019).

Civil society organizations were initially provided little space and subjected to hands-on ‘managerialism’ by private foundations tasked to assist with the overall design of the GFMD. Their advocacy efforts gradually turned this into a more meaningful exchange over the course of subsequent GFMDs (Rother 2013). However, as we argue, this came at a price: the broadening of the organizations represented under the category of civil society, narrowing the space for rights activists, which we consider indicative of the UN’s gradual move towards so-called public–private partnerships, as evident from the increasing involvement of the private sector in migration governance (Bexell & Moerth 2010). This in turn is related to deepening economic neoliberalism and migrant worker precarity.

PRECARIOUS MIGRANT LABOUR: STRUCTURAL FACTORS AND POLITICAL AGENCY

Global structural inequalities and specific (often narrowly defined) regulatory frameworks provide the context of migrant worker precarity, which results largely from the continuing ‘race to the bottom’ and social dumping as side effects of the heightened competition within the globally networked economy, reflected in the management discourse of global migration governance. Of key concern has been the control of people’s movement and their access to labour markets, to the detriment of ensuring ‘fair’ hiring and employment practices. The resultant widespread occurrence of abuse and exploitation in the workplace, compounded by the rise in temporary migration schemes around the world (Dauvergne & Marsden 2014), was the new normal well before COVID-19 hit the world. Labouring on the bottom rungs of the global supply, labour and care chains under a regulatory system that prioritizes temporary contract migration have undermined migrant rights and sustainable development outcomes and, as a result, led to an expanding migrant precariat (Standing 2002).

The multi-actor involvement in migration governance, along with the ascendance of private sector presence in global processes, has resulted in competing agendas undermining a rights-based approach to labour migration governance. The issue of multiplication of actors and the

inclusion of business interests is also mirrored in the debate on human rights, highlighting the necessity, yet complexity, involved in assigning responsibility in the presence of myriad institutional actors (Kuper 2005). In light of the existing systemic constraints, institutional deficiencies, and lack of political will on the part of power holders, the push for change is viewed as having to come primarily from 'the bottom up', that is, from civil society (Grugel & Piper 2007). The bottom-up process often starts with localized organizing and the forming of transnational advocacy networks which take advocacy to global fora. Since political space for civil society activism and advocacy is not provided equally around the world, transnational advocacy networks are a way around localized obstacles through, for example, the 'boomerang effect' (Keck & Sikkink 1998).

Regarding the strengthening of rights and rights discourse, critics have long tended to dismiss rights as liberal artefacts, on the basis of the claim that rights hide various economic inequalities that impact on people's real lives. The human rights literature, by contrast, tends to be preoccupied with moral and normative dimensions, treating rights predominantly in a legalistic or philosophical, and thus elitist, manner. Social scientists engaging with human rights have argued that rights are the result of social struggles (Stammers 2009), informed by human experience and fuelled by the translation of this experience into rights claims. In this process, civil society has an important role to play as a locus of social mobilization: the collective organizing of workers from the 'bottom up' across place and space. In the field of global politics and global governance studies, studies of non-state and transnational actors have demonstrated that civil society activism goes well beyond the local and national, with international organizations and global policy fora having emerged as 'sites of activism' (Grugel & Piper 2011).

Collective organizing as an expression of political mobilization is often based on a rights discourse which serves as a narrative through which solidarity can form and a new (or revived) vision of justice beyond the (current) law's provisions (Stammers 2009) emerges. The notion of solidarity does not necessarily coincide with the template of worker organization to which it is frequently associated. Two main forms of solidarity can be distinguished, both of which are germane to the present discussion. The first is group solidarity, referring to concerns that are constituted by a similar or even identical social situation in which participants in a social movement or in an organization that issues from or

forms part of such a movement find themselves; this is also referred to as ‘self-organizing’ by migrants, and an example from Asia would be migrant domestic worker unions in Hong Kong. The second is outreach solidarity, relating to an asymmetrical situation in which beneficiaries of solidarity are clearly distinct – and distant – from those from whom solidarity is seen to emanate. This would relate to the advocacy by ‘concerned non-migrants’ via organizations providing legal help and other types of assistance. ‘Being political’, in other words, is an activity ‘in which people organize collectively to regulate or transform some aspect of their shared social conditions’ (Young 2004, [377]).

Unlike a ‘blame’ or ‘liability’ model of responsibility based on legal reasoning, political action by the non-affected derives from what Young (2004) refers to as ‘political’ responsibility, which she theorizes as claims of responsibility that members of a society might be said to have towards harms and injustices suffered by distant strangers. Using the example of the anti-sweatshop movement, she applies her concept to relations between strangers in the same country or city as much as transnationally, connected to each other via structural processes resulting from a globally networked economy. This kind of political responsibility is shared and goes beyond the workings of state institutions as the sole tools of effective collective action. Self-organizing is not absent from this model. ‘In the case of labour exploitation, the workers themselves ought to resist if they can by means of their own collective organization. Without the support of others taking responsibility for working conditions in ways that support them, however, they are less likely to succeed’ (Young 2004, [381]). This resonates very much with low-wage migrant workers’ struggle for decent work conditions and the new strategies used in the form of ‘networks of labour’ (Zajak et al. 2017; Piper et al. 2017). This poses the question of the extent to which such efforts have been able to influence the direction policy-making has been taking at the global governing level.

NOTE

1. The International Labour Organization (ILO) deems an ‘essential service’ as one which, if interrupted ‘would endanger the life, health or personal safety of the whole of the population’, based on Article 3 of ILO Convention No. 87 on Freedom of Association and Protection of the Right to Organise.

3. ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΑ

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

Παγκόσμια διαχείριση μεταναστευτικών ροών και προάσπιση των δικαιωμάτων των μεταναστών: η ευελιξία στις πολυμερείς διαπραγματεύσεις

Jenna Hennebry και Nicola Piper

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η σημαντική συμβολή των εργαζόμενων μεταναστών στην παγκόσμια αγορά εργασίας αλλά και στις παγκόσμιες αλυσίδες φροντίδας (δηλαδή στην παραγωγική και αναπαραγωγική εργασία) ήρθε στο προσκήνιο το 2020, κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19. Το υψηλό ποσοστό των αλλοδαπών, μεταξύ των λεγόμενων εργαζομένων σε θέσεις κρίσιμης σημασίας¹, επέστησε την προσοχή των Ευρωπαίων, των Βορειοαμερικανών αλλά και άλλων λαών ανά τον κόσμο. Οι δράσεις με στόχο τον περιορισμό της κινητικότητας που έλαβαν μέρος σε όλο τον κόσμο – τα παρατεταμένα lockdown και η κοινωνική αποστασιοποίηση – ήρθαν, στις περισσότερες περιπτώσεις, να συμπληρώσουν το κλείσιμο των εθνικών συνόρων. Δύο ήταν, λοιπόν, τα κυριότερα αποτελέσματα της κατάστασης αυτής: 1) η εκτεταμένη έλλειψη εργατικού δυναμικού ζωτικής σημασίας, η οποία έγινε εντονότερα αισθητή στην περίπτωση των εποχικά εργαζομένων του γεωργικού κλάδου, για τη συλλογή και τη συγκομιδή καλλιεργειών και, γενικότερα, των εργαζομένων στις βιομηχανίες παραγωγής τροφίμων. Έλλειψη σημειώθηκε, ακόμη, και στην περίπτωση των εργαζομένων στον τομέα της φροντίδας και της υγειονομικής περίθαλψης, οι οποίοι προσέφεραν ζωτικής σημασίας υπηρεσίες σε ιδιωτικό και δημόσιο τομέα 2) οι εργαζόμενοι μετανάστες στις υπηρεσίες (στις επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών) και σε άλλες πληγέντες βιομηχανίες (Lovett 2020), με την ξαφνική παύση της οικονομικής δραστηριότητας, βρέθηκαν ανάμεσα στους πρώτους που δέχθηκαν περικοπές. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την απροσδόκητη παλιννόστηση ή τον αποκλεισμό των εργαζόμενων μεταναστών, εφόσον δεν μπορούσαν να επιστρέψουν πίσω στα σπίτια τους λόγω των ταξιδιωτικών περιορισμών

που τίθενται από τη χώρα προορισμού, τη χώρα προέλευσης ή και από τις δύο μαζί. Ως εκ τούτου, πολλοί μετανάστες βρέθηκαν αντιμέτωποι με υψηλά επίπεδα αβεβαιότητας όσον αφορά, όχι μόνο την απώλεια εισοδήματος και την άμεση έκθεση σε άρρωστους και μολυσμένους ασθενείς με κορονοϊό, αλλά και με ξενοφοβικές συμπεριφορές. Η μοίρα πολλών μη καταγεγραμμένων μεταναστών μόλις και μετά βίας αποτελούσε έκτακτη είδηση. Χάρη στην παρακολούθηση της κατάστασής τους, σε καθημερινή βάση, από τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών (συμπεριλαμβανομένων των συνδικαλιστικών οργανώσεων), οι «ιστορίες» αυτές του υψηλού δείκτη εξαθλίωσης ήρθαν επιτέλους στο φως, ενόψει και της έλλειψης πρόσβασης σε ζωτικής σημασίας υπηρεσίες υποστήριξης των μεταναστών (Anastasakis 2020).

Όσον αφορά τις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19, θα ήταν ασφαλές να υποθέσουμε ότι η πίεση για αποδημία θα αυξηθεί. Έτσι, ιδιαίτερα χώρες υποδοχής με έλλειψη φυσικών πόρων, θα έρθουν αντιμέτωπες με τη δύσκολη αποστολή της ένταξης των επαναπατριζόμενων μεταναστών στο εργατικό δυναμικό του τόπου τους, όπως για παράδειγμα κατά μήκος του μεταναστευτικού διαδρόμου Δυτικής – Νότιας Ασίας (Hashmi 2020). Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ΔΟΕ), η πανδημία μπορεί να προκαλέσει την απώλεια 25 εκατ. θέσεων εργασίας παγκοσμίως. Παράδειγμα αποτελούν εργοστάσια της Ασίας, τα οποία υποχρεώθηκαν να διακόψουν τη λειτουργία τους, εξαιτίας είτε της μείωσης στη ζήτηση των εξαγωγικών αγαθών είτε των ελλειπών μέτρων υγειονομικής ασφαλείας, συμπεριλαμβανομένων των κινδύνων στους οποίους εκτίθενται οι εργαζόμενοι μετανάστες, λόγω των ακατάλληλων συνθηκών διαβίωσης (όπως στους κοιτώνες της Σιγκαπούρης). Πολλοί από τους οικιακούς εργαζομένους, οι περισσότεροι των οποίων είναι γυναίκες, αντιμετωπίζουν έντονα το αίσθημα της απομόνωσης και, ενδεχομένως, υψηλότερα επίπεδα ενδοοικογενειακής βίας. Παράλληλα, πολλοί εργάτες οικοδομών, που ασχολούνται με την κατασκευή μεγάλων έργων, όπως για παράδειγμα με αθλητικές εγκαταστάσεις, θα έχουν εξίσου επηρεαστεί, από τη στιγμή που οι δραστηριότητες αυτές όλο και περισσότερο αναστέλλονται ή ακυρώνονται εντελώς (Business & Human Rights Resource Centre 2020).

Η πληθώρα των επιπτώσεων σε βάρος των εργαζόμενων μεταναστών, ως αποτέλεσμα της κρίσης της πανδημίας COVID-19, προβάλλει πιο

έντονα από ποτέ τις σοβαρές αδυναμίες που παρατηρούνται στις πρακτικές πρόσληψης και απασχόλησής τους. Τίθενται ερωτήματα σχετικά με το παγκόσμιο κανονιστικό πλαίσιο, καθώς και την ευθύνη εκ μέρους των διάφορων παραγόντων (διεθνών, κρατικών και μη κρατικών), που εμπλέκονται στην εφαρμογή και την προαγωγή των ανθρωπίνων και εργασιακών δικαιωμάτων των μεταναστών. Η ανάγκη αντιμετώπισης του μόνιμου, αν όχι εκτεταμένου, προβλήματος του πρεκαριάτου, σχετικά με τους μετανάστες, ως αποτέλεσμα των εντεινόμενων παγκόσμιων ανισοτήτων και του ανταγωνισμού εντός και μεταξύ των χωρών, επανεμφανίστηκε πριν από την πανδημία COVID-19. Το γεγονός αυτό προκύπτει και από τη ρητή αναφορά στη μετανάστευση και τους εργαζόμενους μετανάστες, στο πλαίσιο της Ατζέντας 2030 και των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) του ΟΗΕ, σε αντίθεση με τον προκάτοχό της, τους Αναπτυξιακούς Στόχους της Χιλιετίας. Αυτό που ήδη αντικατοπτριζόταν στους ΣΒΑ και τώρα ενισχύεται λόγω της πανδημίας COVID-19, είναι η ανάγκη για μια παγκόσμια αντίδραση με στόχο, γενικότερα, την αντιμετώπιση της ανισότητας μεταξύ και εντός των χωρών και, πιο συγκεκριμένα, το τέλος «της εξίσωσης προς τα κάτω» όσον αφορά τα εργασιακά πρότυπα. Ο ΣΒΑ 8 αποτυπώνει την κατάσταση των χαμηλόμισθων εργαζομένων (διακινούμενων, υποψήφιων και μη διακινούμενων) μέσω της αρχής της αξιοπρεπούς εργασίας. Προερχόμενη από το έργο της ΔΟΕ, η οποία είχε θέσει ήδη σε εφαρμογή την ατζέντα για την αξιοπρεπή εργασία στα τέλη της δεκαετίας του 1990 (Vosko 1999), η ιδέα αυτή συνδυάζει το ζήτημα των εργασιακών δικαιωμάτων (υπό μια ποιοτική διάσταση) και το δικαίωμα στην εργασία (υπό μια ποσοτική διάσταση). Με λίγα λόγια, δηλαδή, περιγράφει την παροχή εργασίας με ικανοποιητικές αποδοχές και υπό αξιοπρεπείς συνθήκες, όπως καθορίζεται από το σώμα των διεθνών συμβάσεων και των συμφωνιών για τα ανθρώπινα δικαιώματα, αλλά και, πιο ειδικά, από το κανονιστικό πλαίσιο της ΔΟΕ.

Παρά την ύπαρξη σημαντικού μέρους των διεθνώς αναγνωρισμένων ανθρωπίνων και εργασιακών δικαιωμάτων και παρά την εντατικοποίηση της ανταλλαγής γνώσεων και του συντονισμού πολιτικής σε παγκόσμιο επίπεδο, ο εργασιακός χώρος των χαμηλόμισθων μεταναστών πλήττεται από νομικά και θεσμικά κενά. Οι εργαζόμενοι μετανάστες παραμένουν πιόνια στο παιχνίδι της παγκόσμιας πολιτικής, αναφορικά με τη δυναμική των σχέσεων μεταξύ Παγκόσμιου Βορρά και Παγκόσμιου Νότου, τις διμερείς σχέσεις μεταξύ ορισμένων χωρών προορισμού και χωρών

προέλευσης, την προτεραιότητα στις διαρθρωτικές αλλαγές (οικονομική ανάπτυξη) και τον εξατομικευμένο χαρακτήρα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Branco 2009, Rajagopal 2003). Υπό την έννοια αυτή, οι διάφορες συζητήσεις και διαπραγματεύσεις που πραγματοποιήθηκαν, σε παγκόσμιο επίπεδο, ήδη από το 2000, προσφέρουν στήριξη στους φορείς της κοινωνίας των πολιτών για την προώθηση μιας προσέγγισης με βάση τα ανθρώπινα δικαιώματα, που συντελείται όχι μόνο μέσω νέων ευκαιριών αλλά και τεράστιων εμποδίων.

Για την διευκρίνιση των παραπάνω, θα αναφερθούμε στην ειδική περίπτωση του Παγκόσμιου Συμφώνου για την Ασφαλή, Ομαλή και Τακτική Μετανάστευση (GCM), καθώς αποτελεί το τελικό αποτέλεσμα των δράσεων δύο δεκαετιών που πραγματοποιήθηκαν με πρωτοβουλία του ΟΗΕ, εδραιώνοντας μια διαδικασία που συχνά αναφέρεται ως «παγκόσμια διαχείριση μεταναστευτικών ροών». Με άλλα λόγια, αποτελεί τη σταδιακή συνεργασία των κρατών ως προς τη διαμόρφωση μιας συντονισμένης ανταπόκρισης στη διαχείριση της μετανάστευσης. Το Παγκόσμιο Σύμφωνο για τη Μετανάστευση, όπως ακριβώς και οι περισσότερες πολυμερείς διαδικασίες, αποτελούσε μια πρωτίστως κρατική υπόθεση. Ωστόσο, οι διαπραγματεύσεις στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Συμφώνου για τη Μετανάστευση χαρακτηρίζονταν ως αξιέπαινα ανοιχτές προς την κοινωνία των πολιτών, αντανakλώντας την πολυσυζητημένη «συνολική κοινωνική προσέγγιση» καθώς και την «πολυμερή προσέγγιση» (Tennant & Wolf 2018). Ποικίλες ομάδες της κοινωνίας των πολιτών αποτελούσαν τους βασικούς εταίρους σε όλα τα στάδια. Βέβαια, κατά την άποψή μας, η σύνθεση της λεγόμενης «κοινωνίας των πολιτών» πρέπει να δεχθεί περισσότερη κριτική, δεδομένης της σταδιακής μετάβασης του ΟΗΕ προς τις συμπράξεις δημόσιου και ιδιωτικού φορέα καθώς και της επικράτησης του νεοφιλελευθερισμού στον τομέα της οικονομίας (Bexell & Moerth 2010). Η συμμετοχή του ιδιωτικού φορέα στη διακυβέρνηση της μετανάστευσης δεν είναι ιδιαίτερα εμφανής, πέρα από την γνωστή συμμετοχή του στο μηχανισμό ασφαλείας των κυβερνήσεων. Πράγματι, έχει παρατηρηθεί ότι «ο ρόλος των ιδιωτικών φορέων είναι μεταξύ των πιο υπομελετημένων πτυχών της διεθνούς μετανάστευσης του εργατικού δυναμικού» (Preibisch & Hennebry 2012, [72]).

Το βασικό μας επιχείρημα είναι ότι η κοινωνία των πολιτών συγχέεται όλο και περισσότερο με τον ιδιωτικό τομέα. Αυτόν τον νέο παράγοντα έχουν προσεγγίσει τα κράτη αλλά και ο Διεθνής Οργανισμός

Μετανάστευσης (ΔΟΜ) και έχει αναδειχθεί σε σημαντικό διεθνή παράγοντα με ρόλο γραμματειακής υποστήριξης, συντονιστικό αλλά και πολιτικό. Ως αποτέλεσμα, η κατηγορία αυτή της κοινωνίας των πολιτών δεν διαθέτει κάποια συγκεκριμένη δομή. Δίνοντας σημαντική έμφαση σε αυτή την ιδιαίτερη μορφή οργάνωσης, αρχίζει να αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του νέου νεοφιλελεύθερου μοντέλου διακυβέρνησης της μετανάστευσης του εργατικού δυναμικού, στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Συμφώνου για τη Μετανάστευση. Παράλληλα, οι οργανώσεις για την προστασία των δικαιωμάτων των μεταναστών δέχονται όλο και μεγαλύτερη πίεση στο πλαίσιο αυτής της απροσδιόριστης δομής. Στην ανάδειξη των διαρθρωτικών και λογικών πτυχών του Παγκόσμιου Συμφώνου για τη Μετανάστευση και την πρώτη φάση της εφαρμογής του, μέσω του Δικτύου του ΟΗΕ για τη Μετανάστευση, αναπτύχθηκε η έννοια της «ευέλικτης διακυβέρνησης» για να αποτυπώσουμε την ενίσχυση της ιδιωτικοποίησης και της εμπορευματοποίησης της μετανάστευσης. Η ανάλυσή μας βασίζεται σε δεδομένα που συγκεντρώθηκαν μέσω πολλαπλών μεθοδολογικών προσεγγίσεων, συμπεριλαμβανομένης της συμμετοχικής παρατήρησης σε παγκόσμια γεγονότα, των συνεντεύξεων με πληροφοριοδότες-κλειδιά ανάμεσα σε κρατικούς και μη κρατικούς παράγοντες, που εμπλέκονται στη σύνταξη των συμβάσεων, καθώς και μέσω της ανάλυσης περιεχομένου του Παγκόσμιου Συμφώνου για τη Μετανάστευση. Έπειτα από αυτή την εισαγωγική ενότητα, το κύριο μέρος του κεφαλαίου ξεκινάει διαμορφώνοντας το πλαίσιο γύρω από τη ανάδειξη της παγκόσμιας διαχείρισης της μετανάστευσης εργατικού δυναμικού, με σκοπό να τεθεί το Παγκόσμιο Σύμφωνο για τη Μετανάστευση εντός της ευρύτερης σφαίρας της παγκόσμιας διακυβέρνησης και πολιτικής της μετανάστευσης. Αναλύουμε, επίσης, την δυνατότητα των μη κρατικών παραγόντων να οριοθετήσουν το ρόλο τους, καθώς και τη δυνατότητα διαμόρφωσης παγκόσμιων κυβερνητικών τακτικών αλλά και αποτελεσμάτων σε κανονιστικό και λειτουργικό πλαίσιο. Κατ' αυτόν τον τρόπο, στοχεύουμε στον καθορισμό του βαθμού επιρροής που έχει ασκηθεί από τις οργανώσεις για την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο ζήτημα της παγκόσμιας διαχείρισης μεταναστευτικών ροών, επισημαίνοντας τον αντίκτυπο που είχε η τάση ιδιωτικοποίησης και ελαστικοποίησης των εργασιακών σχέσεων στους υπερασπιστές των δικαιωμάτων των μεταναστών εντός του πλαισίου της κοινωνίας των πολιτών.

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ

Τα ζητήματα που σχετίζονται με τη μετανάστευση καταλαμβάνουν, τις τελευταίες δεκαετίες, μια σημαντική θέση στο πρόγραμμα δράσης του ΟΗΕ αλλά και πολλών διεθνών οργανισμών. Μέχρι σήμερα, στον τομέα αυτόν, δεν κυριαρχεί κανένα ιδιαίτερο πολυμερές πλαίσιο και η δομή διακυβέρνησης της μετανάστευσης περιγράφεται ως κατακερματισμένη ή χαρακτηρίζεται από τη συμμετοχή πολλών δρώντων (προσεχώς Fanning & Piper). Όσον αφορά τους κανονιστικούς όρους, ο διαχωρισμός μεταξύ αναγκαστικού εκτοπισμού/προσφύγων, με επικεφαλής την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR), και της λεγόμενης εθελούσιας μετανάστευσης των εργαζομένων, με την ΔΟΕ ως κινητήρια δύναμη, έχουν εμφανιστεί ιστορικά ως συνέπειες της πολιτικής του Ψυχρού Πολέμου (Long 2013, προσεχώς Fanning & Piper). Συνεπώς, ανιχνεύοντας την εμφάνιση της «παγκόσμιας διαχείρισης μεταναστευτικών ροών», η πρώτη κρίσιμη παρατήρηση αναφέρεται στο γεγονός ότι οι μετανάστες, που δεν συγκαταλέγονται στην κατηγορία των προσφύγων έχουν, ιστορικά, αποτελέσει αντικείμενο ενός πολύ πιο αδύναμου συστήματος διακυβέρνησης, όπως, άλλωστε, εμφανίζεται και στην εξελισσόμενη θεσμική διχοτόμηση σε ξεχωριστά καθεστώτα προσφύγων και μεταναστών (Long 2013). Η διχοτόμηση αυτή ακολουθείται από ολοένα και μεγαλύτερο αριθμό δρώντων, υπό τη μορφή ποικίλων διεθνών οργανισμών, οι οποίοι εκδηλώνουν το ενδιαφέρον τους για τη μετανάστευση του εργατικού δυναμικού (Grugel & Piper 2007).

Η εφαρμογή των διεθνών προτύπων εργασίας και των εργασιακών δικαιωμάτων στην περίπτωση των εργαζόμενων μεταναστών αποτελεί ένα από τα πιο αμφιλεγόμενα παγκόσμια ζητήματα πολιτικής ήδη από την ίδρυση της ΔΟΕ, το 1919 (ως η πρώτη οργάνωση καθορισμού προτύπων του ΟΗΕ). Μέχρι σήμερα, οι ειδικές συμβάσεις των εργαζόμενων μεταναστών ανήκουν μεταξύ των λιγότερο επικυρωμένων ή αυτών που εφαρμόζονται σε μικρότερο βαθμό, με καμία ιδιαίτερη διάθεση εκ μέρους των κρατών παγκοσμίως για δεσμευτικές συμφωνίες, ώστε να διασφαλίσουν την ισότητα των μεταναστών (Simeone & Piper 2018). Σε γενικές γραμμές, αυτό οφείλεται στους εξής λόγους: πρώτον, οι παγκόσμιες βόρειες χώρες θέλουν να διατηρήσουν το δικαίωμά τους στη διαχείριση των συνόρων και την άσκηση επιλεκτικών και περιοριστικών μεταναστευτικών πολιτικών. Δεύτερον, οι χώρες του παγκόσμιου Νότου

αντιλαμβάνονται οποιαδήποτε πίεση, για τη βελτίωση των εργασιακών προτύπων, ως μια προσπάθεια των μεταβιομηχανικών χωρών να αφαιρέσουν το βασικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα που διαθέτουν ως προς την προσέλκυση ξένων επενδύσεων (αναζήτηση φθηνού εργατικού δυναμικού). Θεωρώντας, λοιπόν, το δικαίωμα αυτό ως υπερβολικά απαιτητικό στο πλαίσιο της μετανάστευσης, ενδέχεται να επηρεάσει την ικανότητα αυτών των χωρών να προωθούν πολίτες σε υπερπόντιες θέσεις εργασίας, εξαιτίας του σκληρού ανταγωνισμού. Αντί η συζήτηση περί μετανάστευσης να πραγματοποιείται υπό το πλέον αμφιλεγόμενο πλαίσιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οι προσπάθειες που γίνονται τις τελευταίες δεκαετίες για την επίτευξη μιας κοινής προσέγγισης στην παγκόσμια μετανάστευση έχουν συνδέσει τη διασυνοριακή κινητικότητα με την «ανάπτυξη», τονίζοντας, έτσι, τα οφέλη της μετανάστευσης ως προς την (οικονομική) ανάπτυξη, καθώς και τη συμβολή των μεταναστών στην προώθηση αυτής. Η συγκεκριμένη προσέγγιση έχει και τους επικριτές της. Πολλές από τις κριτικές που διατυπώθηκαν προέρχονται, όπως ήταν αναμενόμενο, από οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και συνδικαλιστικές οργανώσεις (Piper & Rother 2014).

Μέχρι στιγμής, οι μελετητές που επιδιώκουν να προχωρήσουν σε μια κριτική διερεύνηση του υποτιθέμενου θετικού αντίκτυπου της μετανάστευσης στο ζήτημα της ανάπτυξης, έχουν, κυρίως, επισημάνει τις διαρθρωτικές αδυναμίες του αναδυόμενου παγκόσμιου καθεστώτος διακυβέρνησης της μετανάστευσης, λόγω της βάσης του στις δομές του νεοφιλελεύθερου οικονομικού παραδείγματος. Οι θέσεις των κρατών υποδοχής μεταναστών εμφανίζονται διαμορφωμένες από την εστίαση του νεοφιλελευθερισμού στα καθαρά κέρδη της μετανάστευσης, ελλείψει ανησυχιών για τις διανεμητικές επιπτώσεις ή για τα θέματα ισότητας (Martin 2017, Schierup κ.ά. 2015). Από την άλλη, οι θέσεις των κρατών αποστολής μεταναστών διαμορφώνονται με βάση την ανταπόκριση στα υψηλά δανειακά βάρη και τις οδηγίες του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου για τη μεγιστοποίηση του εθνικού ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος στο πλαίσιο μια παγκόσμιας αγοράς, με την εξαγωγή ενός «ευέλκτου» και εμπορευματοποιημένου εργατικού δυναμικού (Rodriguez 2010, Rosewarne & Piper 2019). Σε επιστημονικές κριτικές για τη διαχείριση των μεταναστευτικών ροών έχει, επίσης, αναλυθεί η λειτουργία διεθνών οργανισμών με γνώμονα τα νεοφιλελεύθερα αφηγήματα, που αναφέρονται στην αποπολιτικοποίηση της μεταναστευτικής πολιτικής και

την παρουσιάζουν ως αντικείμενο διοικητικής διαχείρισης (Geiger & Pécoud 2010).

Οι περισσότερες υφιστάμενες μελέτες σχετικά με τη παγκόσμια διαχείριση μεταναστευτικών ροών πραγματεύονται το ζήτημα της σύγκρουσης συμφερόντων που προέρχεται από τη σφαίρα της παγκόσμιας πολιτικής, μέσω, για παράδειγμα, της ανάλυσης των λειτουργιών ορισμένων διεθνών οργανισμών. Λίγες μελέτες (αλλά με τον αριθμό τους να αυξάνεται σταδιακά) (για παράδειγμα Piper & Rother 2012, Grugel & Piper 2011, Delgado Wise 2018) έχουν αναλύσει μέχρι σήμερα τη παγκόσμια διαχείριση μεταναστευτικών ροών από την οπτική γωνία της κοινωνίας των πολιτών και του πολιτικού ακτιβισμού, που προέρχεται από την προσέγγιση «από κάτω προς τα πάνω» με πιο συστηματικό τρόπο. Επισημαίνοντας την ανάπτυξη αντεπιχειρημάτων ως προς τις ελεγχόμενες από το κράτος προσπάθειες για τον συντονισμό της μεταναστευτικής πολιτικής σε παγκόσμιο επίπεδο, τέτοιες προοπτικές της προσέγγισης «από κάτω προς τα πάνω» εκθέτουν τον βαθμό κατά τον οποίο η παγκόσμια μεταναστευτική πολιτική λειτουργεί, στην πραγματικότητα, ως ένα έντονα αμφιλεγόμενο πεδίο. Αυτό, όμως, που δεν έχει διερευνηθεί ακόμα είναι ο συγκεκριασμός της ιδιωτικοποίησης και της συμμετοχής της κοινωνίας των πολιτών.

Η ΑΝΑΔΥΟΜΕΝΗ ΘΕΣΜΙΚΗ ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΩΝ ΡΟΩΝ

Συγκριτικά με άλλους τομείς της παγκόσμιας πολιτικής, ο τομέας της μετανάστευσης χαρακτηρίζεται εδώ και αρκετό καιρό από ένα συγκριτικά χαμηλό επίπεδο θεσμοθετημένου διεθνούς συντονισμού. Δεν υφίσταται κανένα άλλο διεθνές καθεστώς δεσμευτικού χαρακτήρα που θα μπορούσε να παρομοιαστεί με τη Σύμβαση της Γενεύης του 1951 περί της Νομικής Καταστάσεως των Προσφύγων αλλά και με τον κεντρικό ρόλο της Ύπατης Αρμοστείας. Επιπροσθέτως, οι διεθνείς νομικοί κανόνες που σχετίζονται άμεσα με τους μετανάστες, όσον αφορά το ρόλο τους ως εργαζόμενοι (δύο συμβάσεις του ΟΗΕ για τους εργαζόμενους μετανάστες και η Διεθνής Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων όλων των Μεταναστών Εργαζομένων και των Μελών των Οικογενειών τους, του 1990), αποτελούν τις λιγότερο επικυρωμένες συμφωνίες για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Ωστόσο, δεν υφίσταται καμία μεμονωμένη οργάνωση του

ΟΗΕ που να είναι αφιερωμένη αποκλειστικά στην οικονομική μετανάστευση, σε αντίθεση με τις περιπτώσεις των προσφύγων ή του αναγκαστικού εκτοπισμού. Παρόλα αυτά, περίπου το 2000, η μετανάστευση ξαφνικά «εξαπλώθηκε παντού, εντός του πλαισίου του συστήματος του ΟΗΕ αλλά και πέρα από αυτό» (Newland 2005, [1]).

Η παγκόσμια διαχείριση μεταναστευτικών ροών «απογειώθηκε» όταν ο τότε Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ, Κόφι Ανάν, αποφάσισε να «δώσει μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα των διαστάσεων του μεταναστευτικού φαινομένου» (Ενίσχυση του ΟΗΕ: Μια ατζέντα για περαιτέρω αλλαγή, 2002, παρ. 39) προκαλώντας, έτσι, μια σειρά δράσεων. Ήταν αυτός που έδωσε το έναυσμα για την ίδρυση της Παγκόσμιας Επιτροπής για τη Διεθνή Μετανάστευση (GCM), στην οποία δόθηκε η εντολή να θέσει το φαινόμενο της μετανάστευσης εντός του πλαισίου της παγκόσμιας ατζέντας, να εντοπίσει κενά στην υφιστάμενη χάραξη πολιτικής, να ερευνήσει τις διασυνδέσεις μεταξύ μετανάστευσης και άλλων ζητημάτων και, τέλος, να παράσχει συστάσεις για τη βελτίωση της διακυβέρνησης της μετανάστευσης (Παγκόσμια Επιτροπή για τη Διεθνή Μετανάστευση 2005). Η Επιτροπή ανέλαβε ένα τεράστιο εγχείρημα με σκοπό τη συλλογή δεδομένων και διεξήγαγε διαβουλεύσεις σε περιφερειακό επίπεδο, αλλά και συναντήσεις εμπειρογνομόνων κατά το διάστημα της τριετίας ισχύος της, μεταξύ 2003 - 2005, με αποκορύφωμα τη δημοσίευση της τελευταίας της έκθεσης με τίτλο «Η μετανάστευση σε έναν αλληλοσυνδεδεμένο κόσμο: νέες προοπτικές για δράση». Κατά την περίοδο αυτή, ο επιχειρηματικός τομέας ήταν ως επί το πλείστον, απών.

Εκτός από την Παγκόσμια Επιτροπή για τη Διεθνή Μετανάστευση, δύο ακόμη παγκόσμιες επιτροπές έχουν συμβάλλει ώστε να στραφεί η προσοχή προς το φαινόμενο της μετανάστευσης: η Επιτροπή για την Ανθρώπινη Ασφάλεια (2003) και η Παγκόσμια Επιτροπή για την Κοινωνική Διάσταση της Παγκοσμιοποίησης, οι οποίες τονίζουν εξίσου τη σπουδαιότητα των ανθρωπίνων και/ή των εργασιακών δικαιωμάτων (ΔΟΕ 2004). Η ΔΟΕ ενέτεινε τις προσπάθειές της για βελτίωση της προστασίας των εργαζόμενων μεταναστών, αφιερώνοντας το ετήσιο συνέδριό της, το 2004, στη μετανάστευση του εργατικού δυναμικού. Με αυτό τον τρόπο, λοιπόν, κατάφερε να αναζωπυρώσει τη διαλογική συζήτηση γύρω από τη δίκαιη μεταχείριση των εργαζόμενων μεταναστών, η οποία, όμως, είχε ως αποτέλεσμα τη διαμόρφωση ενός μη δεσμευτικού πλαισίου. Η αντιπαράθεση μεταξύ των ομάδων εργαζομένων, που επιζητούν ισχυρά

εχέγγυα σε ένα νομικά δεσμευτικό έγγραφο, και των ομάδων εργοδοτών και κυβερνήσεων, που εκφράζουν με σαφήνεια την αντίστασή τους, ήταν σφοδρή. Διάφορες βόρειες χώρες εξέφρασαν την προτίμησή τους για τον ΔΟΜ, ως το σημαντικότερο όργανο για τη διαχείριση της μετανάστευσης (συμμετοχική παρατήρηση από τον συγγραφέα). Αυτό, λοιπόν, ήταν το μοτίβο που ακολουθήθηκε σε όλη τη διάρκεια της περιόδου, που προηγήθηκε της υιοθέτησης του Παγκόσμιου Συμφώνου για τη Μετανάστευση, αλλά και που αποτέλεσε χαρακτηριστικό των διαπραγματεύσεών του.

Οι διάφορες αυτές προσπάθειες, συμβάλλοντας στην δημιουργία μιας βάσης δεδομένων σχετικά με τη μετανάστευση και λειτουργώντας ως δοκιμασίες «ελέγχου διάθεσης» (Kalm 2012), δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για τον Υψηλού Επιπέδου Διάλογο του ΟΗΕ για τη Μετανάστευση και την Ανάπτυξη, το 2006 (ακολούθησε και ο δεύτερος το 2013), ο οποίος ήταν ο πρώτος τέτοιου είδους διάλογος. Μια σημαντική δράση που προέκυψε από τις διαβουλεύσεις ήταν το Παγκόσμιο Φόρουμ για τη Μετανάστευση και την Ανάπτυξη (GFMD), το οποίο θα διεξαγόταν ετησίως και θα φιλοξενούνταν από διαφορετικό κράτος μέλος κάθε χρόνο. Όταν διεξήχθη για πρώτη φορά στις Βρυξέλλες, το 2007, ο τότε Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ, Κόφι Ανάν, επισήμανε ότι ο στόχος του Παγκόσμιου Φόρουμ θα ήταν «να καταστήσει νέες πολιτικές ιδέες ευρύτερα γνωστές, να προσδώσει αξία στις υφιστάμενες περιφερειακές διαβουλεύσεις αλλά και να ενθαρρύνει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση ως προς το ζήτημα της μετανάστευσης και της ανάπτυξης τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο» (Νέα του ΟΗΕ 2006). Μετά από έντονες διαφωνίες όσον αφορά την οργανωτική δομή του, η συμβιβαστική λύση ήταν η ίδρυση του Παγκόσμιου Φόρουμ για τη Μετανάστευση και την Ανάπτυξη εκτός του συστήματος του ΟΗΕ. Σκόπιμα σχεδιασμένο ως ένα εθελοντικό, άτυπο και κρατικό πεδίο δράσης για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, με σκοπό τη συζήτηση, την ανταλλαγή πληροφοριών και την έκφραση ιδεών σχετικά με τη μετανάστευση και την ανάπτυξη, δεν προορίζεται, λοιπόν, για τη λήψη δεσμευτικών αποφάσεων (Matsas 2008). Ωστόσο, υπήρχε η πεποίθηση ότι το Παγκόσμιο Φόρουμ θα είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία κοινών αντιλήψεων σχετικά με τη μετανάστευση σε παγκόσμιο επίπεδο (Παγκόσμιο Φόρουμ για τη Μετανάστευση και την Ανάπτυξη 2007) – ένας στόχος που πράγματι έχει επιτευχθεί, σύμφωνα με την αξιολόγησή του, μετά τα δέκα χρόνια ύπαρξής του (Bingham 2019).

Οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών διέθεταν, αρχικά, ελάχιστο χώρο στην πολιτική σκηνή και υποβάλλονταν σε εντατικό «μάνατζεραλισμό» από ιδιωτικά ιδρύματα, στα οποία ανατέθηκε ως καθήκον να συνδράμουν στον τελικό σχεδιασμό του Παγκόσμιου Φόρουμ. Οι προσπάθειες τους για στήριξη, σταδιακά μετέτρεψαν αυτό το εγχείρημα σε έναν πιο ουσιαστικό διάλογο στη διάρκεια των μεταγενέστερων Παγκόσμιων Φόρουμ για τη μετανάστευση (Rother 2013). Όμως, κατά την άποψή μας, υπήρχε ένα μεγάλο τίμημα: η αύξηση των οργανώσεων εκπροσωπήθηκε από την κατηγορία της κοινωνίας των πολιτών, περιορίζοντας την ελευθερία των ακτιβιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, γεγονός που θεωρήσαμε ότι υποδεικνύει τη σταδιακή μετάβαση του ΟΗΕ προς τις λεγόμενες συμπράξεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, όπως, σαφώς, προκύπτει και από την αυξανόμενη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στη διακυβέρνηση της μετανάστευσης (Bexell & Moerth 2010). Με τη σειρά του, το γεγονός αυτό σχετίζεται με την εμφάνιση του νεοφιλελευθερισμού στον τομέα της οικονομίας και την αύξηση των μεταναστών εργαζομένων σε επισφαλείς θέσεις εργασίας.

ΕΠΙΣΦΑΛΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ: ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ

Οι διαρθρωτικές ανισότητες σε παγκόσμιο επίπεδο και τα ειδικά (συνήθως αυστηρώς καθορισμένα) κανονιστικά πλαίσια αποτελούν το υπόβαθρο της επισφάλειας που σχετίζεται με τους εργαζόμενους μετανάστες. Η επισφαλής εργασία απορρέει σε μεγάλο βαθμό από τη συνεχή «εξίσωση προς τα κάτω» καθώς και το «κοινωνικό ντάμπινγκ», που εμφανίζονται ως παράπλευρες συνέπειες του αυξημένου ανταγωνισμού εντός του πλαισίου της παγκόσμιας δικτυωμένης οικονομίας, γεγονός που αντανακλάται στο διάλογο για την παγκόσμια διαχείριση μεταναστευτικών ροών. Βασική ανησυχία αποτέλεσε ο έλεγχος της κινητικότητας των ανθρώπων και η πρόσβασή τους στις αγορές εργασίας, εις βάρος της εξασφάλισης «δίκαιων» πρακτικών πρόσληψης και απασχόλησης. Οι ευρέως διαδεδομένες περιπτώσεις της κατάχρησης και της εκμετάλλευσης, που ακολούθησαν, στο χώρο εργασίας, σε συνδυασμό με την αύξηση των καθεστώτων εποχιακής μετανάστευσης σε όλο τον κόσμο (Dauvergne & Marsden 2014), αποτέλεσαν τη νέα

πραγματικότητα πριν η πανδημία COVID-19 πλήξει όλο τον πλανήτη. Οι θέσεις εργασίας στο κατώτερο επίπεδο των παγκόσμιων αλυσίδων εφοδιασμού, της παγκόσμιας αγοράς εργασίας και των αλυσίδων φροντίδας, υπό ένα κανονιστικό πλαίσιο που θέτει σε προτεραιότητα την εποχιακή μετανάστευση, έχει υπονομεύσει τα δικαιώματα των μεταναστών και τα αποτελέσματα της βιώσιμης ανάπτυξης και, κατά συνέπεια, έχει οδηγήσει σε ένα διευρυνόμενο πρεκαριάτο όσον αφορά τους μετανάστες (Standing 2002).

Η συμμετοχή πολλών δρώντων στη διακυβέρνηση της μετανάστευσης, παράλληλα με την άνοδο της παρουσίας του ιδιωτικού τομέα στις πολιτικές διαδικασίες παγκοσμίως, έχει προκαλέσει την αντιπαράθεση ανάμεσα στις ατζέντες, υπονομεύοντας μια προσέγγιση με βάση τα ανθρώπινα δικαιώματα ως προς τη διακυβέρνηση της μετανάστευσης εργατικού δυναμικού. Το ζήτημα της αύξησης των δρώντων σε συνδυασμό με τα επιχειρηματικά συμφέροντα αντικατοπτρίζονται, επίσης, στην αντιπαράθεση σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα, τονίζοντας τη σημασία αλλά και την πολυπλοκότητα που ενέχει η ανάθεση αρμοδιοτήτων σε πληθώρα θεσμικών παραγόντων (Kuper 2005). Δεδομένου των περιορισμών του υφιστάμενου συστήματος, των θεσμικών ελλείψεων και της έλλειψης πολιτικής βούλησης από την πλευρά των κατόχων της εξουσίας, η πίεση για αλλαγή θεωρείται ότι προήλθε πρωτίστως από την προσέγγιση «από κάτω προς τα πάνω», δηλαδή από την κοινωνία των πολιτών (Grugel & Piper 2007). Η διαδικασία της προσέγγισης «από κάτω προς τα πάνω» ξεκινά, συνήθως, με την τοπική οργάνωση και διαμόρφωση των διεθνικών δικτύων συνηγορίας, τα οποία θέτουν την υπεράσπιση εντός του πλαισίου των παγκόσμιων φόρουμ. Από τη στιγμή που ο πολιτικός χώρος για τον ακτιβισμό της κοινωνίας των πολιτών δεν παρέχεται εξίσου ανά τον κόσμο, τα διεθνικά δίκτυα συνηγορίας αποτελούν έναν τρόπο αντιμετώπισης των εμποδίων σε τοπικό επίπεδο μέσω, για παράδειγμα, του «φαινομένου μπούμερανγκ» (Keck & Sikkink 1998).

Όσον αφορά, τώρα, την ενίσχυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αλλά και της συζήτησης περί αυτών, οι κριτικοί είχαν ανέκαθεν την τάση να παραβλέπουν δικαιώματα ως «τεχνάσματα» του φιλελευθερισμού, με βάση τον ισχυρισμό ότι τα δικαιώματα αποκρύπτουν διάφορες οικονομικές ανισότητες που έχουν αντίκτυπο στις ζωές των ανθρώπων. Σε αντίθεση, η βιβλιογραφία σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα συνηθίζει

να αναφέρεται στις ηθικές και κανονιστικές διαστάσεις, ερμηνεύοντας, κατά κύριο λόγο, τα δικαιώματα σε πλαίσιο νομικό, φιλοσοφικό, ακόμα και «ελιτίστικο». Οι κοινωνιολόγοι που ασχολούνται με τα ανθρώπινα δικαιώματα έχουν συμφωνήσει πως τα δικαιώματα είναι το αποτέλεσμα των κοινωνικών αγώνων (Stammers 2009), που ανανεώνονται από τα ανθρώπινα βιώματα και τροφοδοτούνται από τη μετάφραση των βιωμάτων αυτών σε διεκδικήσεις δικαιωμάτων. Κατά τη διαδικασία αυτή, η κοινωνία των πολιτών έχει να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο ως πεδίο για κοινωνική κινητοποίηση: την οργάνωση σε σωματεία μέσω της προσέγγισης «από κάτω προς τα πάνω» ανά τον κόσμο. Στο πεδίο των μελετών για την παγκόσμια πολιτική και την παγκόσμια διακυβέρνηση, οι μελέτες των μη κρατικών και διεθνικών παραγόντων έχουν αποδείξει ότι ο ακτιβισμός της κοινωνίας των πολιτών υπερβαίνει κατά πολύ το επίπεδο των τοπικών και εθνικών οργανώσεων, με τις διεθνείς οργανώσεις και τα παγκόσμια πολιτικά φόρουμ να έχουν αναδειχθεί σε «πεδία δράσεων ακτιβισμού» (Grugel & Piper 2011).

Η οργάνωση σε σωματεία, ως μια έκφραση κινητοποίησης των πολιτών, συχνά βασίζεται στη συζήτηση περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που λειτουργεί ως θεωρία μέσω της οποίας μπορεί να αναπτυχθεί η αλληλεγγύη αλλά και να διαμορφωθεί ένα νέο (ή ανανεωμένο) όραμα για τη δικαιοσύνη πέρα από τις (ισχύουσες) διατάξεις δικαίου (Stammers 2009). Η έννοια της αλληλεγγύης δεν συμπίπτει απαραίτητα με το μοντέλο οργάνωσης των εργαζομένων, με το οποίο συχνά συσχετίζεται. Μπορούμε να διακρίνουμε δύο κύριες μορφές αλληλεγγύης, οι οποίες σχετίζονται – και οι δύο – με την παρούσα συζήτηση. Η πρώτη είναι η αλληλεγγύη μεταξύ των ομάδων, που αναφέρεται σε ανησυχίες που πηγάζουν από μια παρόμοια ή, ακόμα και, ταυτόσημη κοινωνική κατάσταση, κατά την οποία οι συμμετέχοντες σε ένα κοινωνικό κίνημα ή μια οργάνωση που είτε βίωσαν, είτε βιώνουν μια τέτοια κατάσταση, αυτοπροσδιορίζονται. Αναφέρεται, επίσης, ως «αυτό-οργάνωση» των μεταναστών. Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελούν οι συνδικαλιστικές οργανώσεις των εργαζομένων στο Χονγκ Κονγκ της Ασίας. Η δεύτερη μορφή είναι η αλληλεγγύη προβολής, που σχετίζεται με μια ασύμμετρη κατάσταση κατά την οποία οι ωφελούμενοι της αλληλεγγύης διαφέρουν σαφώς –και είναι απομακρυσμένοι– από εκείνους από τους οποίους φαίνεται να πηγάζει η αλληλεγγύη. Το γεγονός αυτό θα μπορούσε να αφορά την υπεράσπιση των ενδιαφερομένων προσφύγων, μέσω οργανώσεων που παρέχουν νομική βοήθεια αλλά και άλλες μορφές στήριξης. Με άλλα λόγια, «το να είσαι

πολιτικό όν» αποτελεί μια δραστηριότητα «κατά την οποία οι άνθρωποι οργανώνονται συλλογικά ώστε να ρυθμίσουν ή να ανατρέψουν κάποια πτυχή των κοινών τους κοινωνικών συνθηκών» (Young 2004,[377]).

Σε αντίθεση με ένα «μοντέλο υπαιτιότητας» ή «μοντέλο ευθύνης» των νομικών προσώπων βασισμένο σε συλλογιστική, η πολιτική δράση των μη θιγόμενων φορέων προήλθε από εκείνο που η Young (2004) αναφέρει ως «πολιτική ευθύνη». Η ίδια διατυπώνει μια θεωρία για την ανάληψη αυτής της ευθύνης, την οποία τα μέλη μιας κοινωνίας θα μπορούσαμε να πούμε ότι έχουν την δυνατότητα να επικαλεστούν, σε περιπτώσεις κακοποίησης και αδικίας, που υπέστησαν οι «μακρινοί ξένοι». Αναφέροντας το παράδειγμα του κινήματος κατά της παράνομης εργασίας, εφαρμόζει την ιδέα της για τις σχέσεις μεταξύ τόσο των ξένων της ίδιας χώρας ή πόλης, όσο και των ξένων σε διεθνικό επίπεδο, επιτυγχάνοντας τη σύνδεση μεταξύ τους μέσω δομικών διαδικασιών που προκύπτουν από μια παγκόσμια δικτυωμένη οικονομία. Αυτό το είδος πολιτικής ευθύνης είναι κοινό και υπερβαίνει τη λειτουργία των κρατικών θεσμών, ως το μοναδικό εργαλείο για μια αποτελεσματική συλλογική δράση. Η αυτό-οργάνωση δεν απουσιάζει από το συγκεκριμένο μοντέλο. Στην περίπτωση της εργασιακής εκμετάλλευσης, οι ίδιοι οι εργαζόμενοι θα πρέπει να αντιστέκονται, αν μπορούν, μέσω της δικής τους οργάνωσης σε σωματεία. Όμως, χωρίς την υποστήριξη των υπολοίπων που αναλαμβάνουν την ευθύνη για τις συνθήκες εργασίας, με τρόπους που να τους στηρίζουν, είναι λιγότερο πιθανό να το πετύχουν (Young 2004, [381]). Το γεγονός αυτό έχει μεγάλη απήχηση στον αγώνα των χαμηλόμισθων μεταναστών εργαζομένων για αξιοπρεπείς συνθήκες εργασίας και στις νέες στρατηγικές που χρησιμοποιούνται με τη μορφή «δικτύων απασχόλησης» (Zajak κ.ά. 2017, Piper κ.ά. 2017). Τίθεται, έτσι, το ερώτημα σχετικά με το βαθμό στον οποίο τέτοιες προσπάθειες έχουν τη δυνατότητα να επηρεάσουν την κατεύθυνση που έχει λάβει η χάραξη πολιτικής στο παγκόσμιο επίπεδο διακυβέρνησης.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

1. Η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας (ΔΟΕ) θεωρεί «βασική υπηρεσία» ως αυτή εκ των οποίων, εάν διακοπεί, «θα έθετε σε κίνδυνο τη ζωή, την υγεία ή την προσωπική ασφάλεια του συνολικού πληθυσμού», σύμφωνα με το Άρθρο 3 της Συμβάσεως αρθ.87 της Διεθνούς

Οργάνωσης Εργασίας (ΔΟΕ) περί συνδικαλιστικής ελευθερίας και προστασίας του συνδικαλιστικού δικαιώματος.

4. ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ

4.1 Κειμενική ανάλυση

Για την εκπόνηση της πτυχιακής μου εργασίας, επέλεξα, λοιπόν, ένα απόσπασμα από το εγχειρίδιο με τίτλο “Research Handbook on the Law and Politics of Migration”. Το εγχειρίδιο της Catherine Dauvergne πραγματεύεται την εξαρτώμενη σχέση μεταξύ δικαίου και πολιτικής της μετανάστευσης, ένα φαινόμενο που ταλανίζει τις κυβερνήσεις παγκοσμίως. Πιο συγκεκριμένα, τονίζει την αδυναμία του νόμου και της πολιτικής της μετανάστευσης να διευθετήσει τις πολυπλοκότητες του φαινομένου. Το προς μετάφραση κείμενο αποτελεί ένα απόσπασμα από το κεφάλαιο του εγχειριδίου με τίτλο “Global migration governance and migrant rights advocacy: the flexibilization of multi-stakeholder negotiations”. Συγγραφείς του συγκεκριμένου κεφαλαίου είναι η Jenna Hennebry και η Nicola Piper. Η Jenna Hennebry είναι καθηγήτρια στο Balsillie School of International Affairs του Πανεπιστημίου Wilfrid Laurier, του Καναδά. Έχει διεξάγει σημαντική έρευνα για την διακυβέρνηση της εργασιακής μετανάστευσης και έχει ασχοληθεί ιδιαίτερα με ζητήματα όπως τα δικαιώματα, η υγεία και η κοινωνική προστασία των εργαζόμενων μεταναστών. Η Nicola Piper είναι καθηγήτρια με γνωστικό αντικείμενο τη Διεθνής Μετανάστευση καθώς και Ιδρυτική Διευθύντρια του τμήματος Sydney Asia Pacific Migration Centre του Πανεπιστημίου του Σίδνεϋ. Η έρευνά της διεξάγεται γύρω από θέματα όπως η διακυβέρνηση της μετανάστευσης του εργατικού δυναμικού και η παγκόσμια πολιτική για την υπεράσπισή του. Η επιμελήτρια του εγχειριδίου, στο σύνολό του, η Catherine Dauvergne είναι κοσμήτορας αντιπρόεδρος ακαδημαϊκών σπουδών στο Πανεπιστήμιο Σάιμον Φράιζερ, στο Βανκούβερ του Καναδά, αλλά και συγγραφέας. Αντικείμενο των έργων της αποτελεί το μεταναστευτικό-προσφυγικό ζήτημα αλλά και το δίκαιο της ιθαγένειας.

Το συγκεκριμένο απόσπασμα αφορά το φλέγον ζήτημα της μετανάστευσης του εργατικού δυναμικού σε μια περίοδο εξαιρετικά κρίσιμη για όλο τον κόσμο, την κρίση του κορονοϊού, και, παράλληλα, την αδυναμία μιας αποτελεσματικής παγκόσμιας διακυβέρνησης της μετανάστευσης, γεγονός που επιδεινώνει την κατάσταση. Το κείμενο αναφέρεται, ακόμα, στις προσπάθειες του ΟΗΕ, μέσω οργανώσεων και

δράσεων, για την αποτελεσματικότερη διαχείριση του παγκόσμιου φαινομένου της μετανάστευσης. Η επιλογή του εν λόγω κειμένου οφείλεται στο προσωπικό μου ενδιαφέρον πάνω στο τομέα της μετανάστευσης του εργατικού δυναμικού αλλά και, πιο συγκεκριμένα, στην προσωπική επιθυμία για έρευνα των επιπτώσεων της πανδημίας σε ένα τεράστιο αριθμό εργαζόμενων μεταναστών, των ανισοτήτων που υφίστανται καθημερινά σε διάφορους τομείς της ζωής τους, της υπεράσπισης των δικαιωμάτων τους αλλά και του τρόπου αντιμετώπισης του προβλήματος σε διεθνές επίπεδο.

Προχωρώντας, τώρα, στα χαρακτηριστικά του προς μετάφραση κειμένου, πρόκειται για ένα καθαρά επιστημονικό και κοινωνιολογικό κείμενο που δημοσιεύτηκε το έτος 2021. Απευθύνεται, όπως γίνεται κατανοητό, ήδη από τη πρώτη ανάγνωση, σε ένα περιορισμένο αναγνωστικό κοινό, με εξειδικευμένες, δηλαδή, γνώσεις πάνω στην πολιτική και το δίκαιο της μετανάστευσης. Με βάση τη διάκριση της Christiane Nord (1997), στο κείμενο-πηγή εντοπίζεται η αναφορική και, πιο συγκεκριμένα, η πληροφοριακή λειτουργία, καθώς είναι προσανατολισμένο στο περιεχόμενο και «αναφέρεται σε αντικείμενα και φαινόμενα του πραγματικού κόσμου» (Christiane Nord, 2014: 98) και, παράλληλα, αποσκοπεί στην πληροφόρηση του δέκτη. Κατά την ανάγνωση του πρωτοτύπου, θα μπορούσαμε να διακρίνουμε, ακόμα, και την κλητική λειτουργία, καθώς δημιουργεί το έδαφος για περαιτέρω προβληματισμούς επί του προαναφερθέντος θέματος και, ίσως, για την πρόκληση ορισμένων αντιδράσεων. Επομένως, στόχος του κειμένου-πηγή είναι να παραθέσει πληροφορίες σχετικά με το ζήτημα της πολιτικής και της ισχύουσας νομοθεσίας που αναφέρονται στη μετανάστευση του εργατικού δυναμικού, αλλά και να καταστήσει επείγουσα την ανάγκη για δράση, με στόχο, από τη μία, την αποτελεσματική διαχείριση του χρόνια άλυτου προβλήματος της νόμιμης εισόδου και διαμονής των εργαζόμενων μεταναστών και, από την άλλη, την επίδειξη σεβασμού ως προς τα δικαιώματά τους.

Εξετάζοντας τους ενδοκειμενικούς παράγοντες, και έχοντας αναλύσει παραπάνω το θεματικό πεδίο του κειμένου, όσον αφορά την κειμενική του δομή παρατηρείται τυπική οργάνωση παραγράφων και χρήση ορισμένων υποτίτλων εντός κειμένου, οι οποίοι διευκολύνουν τη διάκριση μεταξύ θεματικών ενοτήτων. Ως προς τα λεξιλογικά και συντακτικά χαρακτηριστικά του κειμένου-πηγή, εντοπίζεται χρήση

ορολογίας και προσεγμένου λεξιλογίου που αναφέρονται στην πολιτική επιστήμη και το δίκαιο. Κυριαρχεί, επίσης, ο μακροπερίοδος λόγος μέσω του οποίου παραπέμπεται πλήθος πληροφοριών και επιχειρημάτων, προσδίδοντας, έτσι, τη σοβαρότητα και την επιστημότητα που αντιστοιχεί σε ένα τέτοιο επιστημονικό κείμενο. Παρατηρούμε, επίσης, ότι οι δύο συγγραφείς του αποσπάσματος παραπέμπουν και σε έγκυρες πηγές για την αυθεντικότητα του κειμένου, όπως για παράδειγμα σε παράλληλα επιστημονικά κείμενα και ειδικούς ερευνητές πάνω στο συγκεκριμένο θέμα.

4.2 Μεταφραστική διαδικασία και μεταφραστικές προκλήσεις

4.2.1 Ορολογία

Σε ένα τέτοιο επιστημονικό κείμενο είναι προφανές πως, στο πρώτο στάδιο της μεταφραστικής διαδικασίας, παρατηρούνται δυσκολίες σε επίπεδο ορολογίας. Εφόσον, λοιπόν, το κείμενο ανήκει σε αυτή την κατηγορία, σε όλη την έκτασή του κυριαρχεί η χρήση ειδικού λεξιλογίου σχετικά με το θεματικό πεδίο, στην συγκεκριμένη περίπτωση σχετικά με τον τομέα της μετανάστευσης και, μάλιστα, με τη μετανάστευση του εργατικού δυναμικού. Εντοπίζονται, λοιπόν, οι συνάψεις “return migration”, “labour exploitation”, “decent work”. Για όλες τις παραπάνω περιπτώσεις, ωστόσο, δεν προέκυψε κάποιο μεταφραστικό πρόβλημα, καθώς είναι ειδικοί όροι που σχετίζονται άμεσα με τον τομέα της μετανάστευσης και, επομένως, υπάρχουν ήδη καθιερωμένες αποδόσεις στην ελληνική γλώσσα. Στο μετάφρασμά μου, λοιπόν, εμφανίζονται οι αντίστοιχοι όροι «παλιννόστηση», «εργασιακή εκμετάλλευση», «αξιοπρεπής εργασία». Ο τελευταίος αναφέρεται στο δικαίωμα των μεταναστών στην εργασία χωρίς να υφίστανται διακρίσεις. Δεδομένου ότι το κείμενο-πηγή αναφέρεται στην περίοδο της πανδημίας COVID-19, χρησιμοποιείται, σε ορισμένα σημεία, σχετική ορολογία, όπως για παράδειγμα οι συνάψεις “social distancing” και “extended lockdown periods”. Και σε αυτήν την περίπτωση, επέλεξα τις ήδη υπάρχουσες αποδόσεις «κοινωνική αποστασιοποίηση» και «παρατεταμένα lockdown», διαφοροποιώντας ελάχιστα, στη δεύτερη περίπτωση, τη δομή της σύνταξης του πρωτοτύπου. Επέλεξα να διατηρήσω τον όρο της αγγλικής γλώσσας “lockdown” στο κείμενο-στόχο καθώς, από την έναρξη της περιόδου της πανδημίας και έπειτα, ο όρος είναι ευρέως διαδεδομένος και

συναντάται με τη μορφή αυτή σε πολλά ελληνικά παράλληλα κείμενα. Ένας, ακόμα, τομέας που είναι άμεσα συνδεδεμένος με το φαινόμενο της μετανάστευσης, είναι αυτός της οικονομίας. Γι' αυτό το λόγο, κατά μήκος του κειμένου, εμφανίζονται κάποιες περιπτώσεις ειδικού λεξιλογίου και από τον οικονομικό τομέα, όπως “neoliberal economic paradigm” και “networked economy”, οι οποίοι μεταφράστηκαν ως εξής: «νεοφιλελεύθερο οικονομικό παράδειγμα» και «δικτυωμένη οικονομία».

Φυσικά, υπήρχαν και οι περιπτώσεις ορολογίας για τις οποίες χρειάστηκε περαιτέρω έρευνα για την δόκιμη απόδοσή τους στη γλώσσα-στόχο. Στην πρώτη παράγραφο, εμφανίζεται ο όρος “essential workers”. Με μια γρήγορη ματιά, θα μπορούσε κανείς να μεταφράσει ως «βασικούς εργαζόμενους, βασικό προσωπικό». Οι συγγραφείς του πρωτοτύπου διατυπώνουν, για τον λόγο αυτό, μια επεξήγηση στο τέλος του κεφαλαίου, για την κατανόηση της σημασίας του όρου. Το επίθετο “essential”, στη συγκεκριμένη περίπτωση, δεν μεταφράζεται ως βασικός, απαραίτητος. Ύστερα από έρευνα και αναζήτηση παράλληλων ελληνικών κειμένων της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας, καθώς και του άρθρου που αναφέρεται στη σημείωση του πρωτοτύπου, ανακάλυψα την απόδοση «εργαζόμενοι σε θέσεις κρίσιμης σημασίας», που αποδίδει, εν μέρει, τη σημασία του επιθέτου “essential” και αναφέρεται σε θέσεις, για παράδειγμα, στον τομέα της υγείας και της φροντίδας, που αυξήθηκαν σημαντικά κατά την περίοδο έξαρσης του κορονοϊού. Μια, ακόμη, περίπτωση ορολογίας που δημιούργησε πρόβλημα κατά τη μεταφραστική διαδικασία αποτέλεσε ο αγγλικός όρος “actors”. Εμφανίζεται σε πολλά σημεία του κειμένου σε διαφορετικές, βέβαια, συνάψεις, κυρίως στο πληθυντικό αριθμό. Ο συγκεκριμένος όρος απαντά σε ποικίλες αποδόσεις όπως φορείς, δρώντες, παράγοντες. Λόγω της εμφάνισης του όρου σε συνδυασμό με διαφορετικές κάθε φορά λέξεις, χρησιμοποιήθηκαν στο μετάφρασμα και οι τρεις παραπάνω αποδόσεις, με στόχο τη δημιουργία των συνάψεων που απαντούν περισσότερο στη γλώσσα-στόχο. Όταν αναφέρεται, για παράδειγμα, στην κοινωνία των πολιτών, “civil society actors”, ο δόκιμος όρος είναι «φορείς», καθώς περιγράφει τις διάφορες μορφές κοινωνικής δράσης, δηλαδή τις οργανώσεις και τις ομάδες ανθρώπων που τη συντελούν. Συναντάται και στις συνάψεις “non-state actors”, “institutional actors”, τις οποίες επέλεξα να μεταφράσω ως «μη κρατικούς παράγοντες», «θεσμικούς παράγοντες», αφού πρόκειται για

οντότητες αυτοδύναμες, που δεν βρίσκονται υπό την επιρροή του κράτους. Εντοπίζουμε, τέλος, και τις εκφράσεις “multi-actor engagement” και “multiplication of actors”, για τις οποίες χρησιμοποιήθηκε ο όρος «δρώντες», πιο συγκριμένα «συμμετοχή πολλαπλών δρώντων» και «αύξηση των δρώντων». Σε αυτές τις δύο τελευταίες αποδόσεις, ο όρος χρησιμοποιείται με την επίσημη ονομασία του, όπως έχει καθιερωθεί στον τομέα των διεθνών σχέσεων, διεθνείς δρώντες, ο οποίος, όπως γίνεται φανερό, σχετίζεται περισσότερο με τη δράση σε διεθνές επίπεδο.

Στο κείμενο-πηγή, αναφέρεται η σύμφραση “migrant precariat”. Ο όρος “precariat” προέρχεται από τη λατινική γλώσσα και, πιο συγκεκριμένα, από το λατινικό “precarious” που σημαίνει αβέβαιος, επισφαλής. Αποτελεί μια σύνθεση των λέξεων “precarious” και «προλεταριάτο». Η αντίστοιχη μετάφρασή του είναι «πρεκαριάτο» και πρόκειται για ένα νεολογισμό, αφού πρωτοεμφανίστηκε περίπου τη δεκαετία του '80 για να περιγράψει τα σύγχρονα προβλήματα των εργαζομένων. Ο όρος αυτός χρησιμοποιείται για να δηλώσει μια ομάδα εργατικού δυναμικού, στην οποία ανήκουν οι εργαζόμενοι με ελαστικούς όρους εργασίας, οι εποχικά ή περιστασιακά εργαζόμενοι, οι χαμηλόμισθοι, αλλά και οι άνεργοι. Όσοι, με λίγα λόγια, βιώνουν συνεχή αβεβαιότητα. Προβληματισμούς έχει προκαλέσει η εμφάνιση του όρου, καθώς ειδικοί μιλούν για μια «νέα επικίνδυνη τάξη», η ανάδυση της οποίας επρόκειτο να επιφέρει κοινωνική αστάθεια. Αφορμή, βέβαια, για εντονότερες συζητήσεις αποτέλεσε η έκδοση του βιβλίου του Γκάι Στάντινγκ, «Το πρεκαριάτο, η νέα επικίνδυνη τάξη», που πρωτοδημοσιεύτηκε το 2011, αλλά η μετάφρασή του στα ελληνικά πραγματοποιήθηκε πολύ αργότερα, μόλις το 2022. Ο Στάντινγκ, οικονομολόγος, καθηγητής και ερευνητικός εταίρος του SOAS στο Πανεπιστήμιο του Λονδίνου, ήταν ο πρώτος που προχώρησε σε λεπτομερειακή ανάλυση του όρου, αλλά και αναφέρθηκε στην αναπόφευκτη ανάδυση μιας τέτοιας ομάδας εργατικού δυναμικού, λόγω της αύξησης των μελών της τα τελευταία χρόνια, ιδιαίτερα κατά την περίοδο της πανδημίας. Η τάξη αυτή συνδέεται άμεσα με τους μετανάστες, καθώς αποτελούν την κύρια ομάδα που βρίσκουν απασχόληση σε επισφαλείς θέσεις εργασίας. Στο πρωτότυπο, ορθά συνοδεύεται με το ουσιαστικό “migrant”, καθώς, σύμφωνα με τη θεματική του, μας ενδιαφέρει μόνο η ομάδα των μεταναστών, και όχι όλες οι ομάδες ανθρώπων που αποτελούν το πρεκαριάτο. Η αναφορά

αυτή μόνο στους μετανάστες διατηρήθηκε και στο μετάφρασμα, αλλάζοντας, βέβαια, τα γλωσσικά μέσα του κειμένου-πηγή και χρησιμοποιώντας παράφραση στο κείμενο-στόχο (πρεκαριάτο σχετικά με τους μετανάστες).

Το ενδιαφέρον μου προκάλεσε, ακόμη, ο όρος “bottom-up” ή, όπως εμφανίζεται διαφορετικά στο πρωτότυπο “bottom-up process”. Ο όρος “bottom-up”, σε γενικές γραμμές, περιγράφει μια στρατηγική επεξεργασίας πληροφοριών και ταξινόμησης γνώσης που χρησιμοποιείται σε διάφορους επιστημονικούς κλάδους. Αρχικά, χρησιμοποιήθηκε στο τομέα της γνωστικής ψυχολογίας, περιγράφοντας τις πληροφορίες που εισέρχονται στα μάτια προς μια κατεύθυνση («κάτω») και μετατρέπονται από τον εγκέφαλο σε εικόνες, δημιουργώντας μια αντίληψη. Στο συγκεκριμένο, βέβαια, δεν αποδίδεται αυτή η σημασία. Ο ίδιος όρος στον τομέα της διοίκησης και της οργάνωσης, σχετίζεται με τις αλλαγές που προκύπτουν από τη βάση, σε αντίθεση με την προσέγγιση “top-down”, κατά την οποία την απόφαση για τις αλλαγές λαμβάνει ένα ηγετικό πρόσωπο. Βασίζεται, δηλαδή, στην κοινή συμμετοχή ενός πληθυσμού για την κινητοποίηση μιας δράσης, ώστε να προκαλέσει τη λήψη της σχετικής απόφασης. Δεν πρέπει, ωστόσο, να συγχέεται με την φράση “race to the bottom” που συναντάμε σε άλλο σημείο του κειμένου. Η φράση αυτή αναφέρεται στον έντονο ανταγωνισμό μεταξύ επιχειρήσεων, κρατών ή εθνών με στόχο την διαμόρφωση χαμηλότερων τιμών, θυσιάζοντας τα πρότυπα ποιότητας και την ασφάλεια των εργαζομένων και μειώνοντας το κόστος εργασίας. Στα ελληνικά, η συγκεκριμένη φράση συναντάται με τις αποδόσεις «αγώνας προς τα κάτω» ή «εξίσωση προς τα κάτω». Επέλεξα στο μετάφρασμά του τη δεύτερη επιλογή, στηριζόμενη σε ένα παράλληλο κείμενο της ΕΕ.

4.2.2. Πολυσημία/Δάνεια

Ένα γλωσσικό φαινόμενο το οποίο απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή κατά τη μεταφραστική διαδικασία είναι η πολυσημία καθώς και τα γλωσσικά δάνεια. Στο πρωτότυπο, κατά κύριο λόγο, συναντάμε λέξεις που προέρχονται από τα λατινικά. Ο όρος “locus” αποτελεί ένα τέτοιο παράδειγμα, καθώς προέρχεται από το λατινικό “locus” που σημαίνει τόπος, επίκεντρο, θέση. Για την απόδοση του, σύμφωνα και με το συγκεκριμένο, χρησιμοποίησα τον ελληνικό όρο «πεδίο», καθώς γίνεται

αναφορά στην κοινωνική κινητοποίηση (locus of social mobilization). Ο όρος “regime”, από την άλλη, προέρχεται από τη γαλλική λέξη “régime”, το οποίο βέβαια και αυτό έχει τις ρίζες του στην λατινική γλώσσα (regimin, regimen). Ο όρος “regime” χρησιμοποιείται πια περισσότερο σε θεματικές πολιτικού περιεχομένου και έχει τη σημασία του καθεστώτος. Σημαίνει, επίσης, πολίτευμα, σύστημα, διοίκηση αλλά και δίαιτα, αγωγή. Στη γλώσσα αφετηρίας, υπάρχει μια διχογνωμία σχετικά με τη χρήση του όρου. Μερικές φορές ο όρος χρησιμοποιείται με την αρνητική χροιά του, ως μια αυταρχική κυβέρνηση, ενώ υπάρχει και η περίπτωση που ο ίδιος όρος περιγράφει γενικά μια οποιαδήποτε μορφή κυβέρνησης. Στα ελληνικά, ο όρος καθεστώς χρησιμοποιείται, πέρα από τη σημασία αυτή καθαυτή, για να δηλώσει μια υφιστάμενη κατάσταση αλλά και ένα σύνολο αρχών και κανόνων (π.χ. διεθνές καθεστώς). Οι συγγραφείς του πρωτοτύπου κάνουν λόγο για “refugee and migration regimes”, δηλαδή για «καθεστώτα προσφύγων και μεταναστών». Με λίγα λόγια, εδώ, ο όρος «καθεστώς» έχει την ακριβώς παραπάνω σημασία, περιγράφει, δηλαδή, το σύνολο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των νομικών υποχρεώσεων των κρατών που καθιστούν έναν διακινούμενο είτε πρόσφυγα είτε μετανάστη. Προχωρώντας στο πρωτότυπο, συναντάται η λέξη “paradigm”, στη σύμφραση “neoliberal economic paradigm”. Ο όρος “paradigm” προέρχεται από την ελληνική λέξη «παράδειγμα» (από το ρήμα παραδείκνυμι). Παράδειγμα, στην ελληνική, σημαίνει είτε μια περίπτωση που επιλέγεται για να καταστήσει κατανοητό ένα γεγονός, ένα φαινόμενο είτε ένα τμήμα ενός συνόλου με κοινά χαρακτηριστικά είτε ένα υπόδειγμα, πρότυπο με θετική και άλλοτε με αρνητική χροιά. Και στα αγγλικά, βέβαια, ο όρος χρησιμοποιείται σε διαφορετικούς τομείς με διάφορες σημασίες. Στον κλάδο της επιστήμης και της φιλοσοφίας αποδίδει, κυρίως, την έννοια ενός συνόλου σκέψεων και θεωριών, ενώ σε άλλους τομείς σημαίνει πρότυπο, υπόδειγμα. Στο κείμενο-πηγή, ο όρος χρησιμοποιείται με την πρώτη σημασία, καθώς αναφέρεται στο «οικονομικό παράδειγμα» σχετικά με το πολιτικό και ιδεολογικό κίνημα του νεοφιλελευθερισμού, που έχει στόχο, στον τομέα της οικονομίας, την μείωση της συμμετοχής του κράτους στην οικονομική δραστηριότητα. Τέλος, στην ίδια σύμφραση, όσον αφορά την απόδοση του επιθέτου “neoliberal” ως «νεοφιλελεύθερο», πρόκειται για μεταφραστικό δάνειο από τον γαλλικό όρο “néolibéral” ή “néolibéralisme”. Ως μεταφραστικό δάνειο ορίζεται η κατά λέξη μετάφραση του όρου στην

4.2.3 Ακρωνύμια/Αρκτικόλεξα

Ένα πλήθος αρκτικόλεξων/ακρωνύμιων εντοπίζονται κατά μήκος του προς μετάφραση κειμένου. Τα ακρωνύμια, σε αντίθεση με τη συντομογραφία, χαρακτηρίζονται από την πλήρη προφορά τους, ως κανονική λέξη, και χρησιμοποιούνται για την εξοικονόμηση χώρου, ιδιαίτερα σε τέτοια εκτενή κείμενα. Τα περισσότερα από τα παραδείγματα ακρωνυμίων που εμφανίζονται στο κείμενο αποτελούν, κυρίως, είτε οργανισμούς που δραστηριοποιούνται στον τομέα της μετανάστευσης είτε σχετικές συμβάσεις. Ένα από αυτά τα παραδείγματα, λοιπόν, είναι το Παγκόσμιο Σύμφωνο για την Ασφαλή, Ομαλή και Τακτική Μετανάστευση, στα αγγλικά “Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration” ή αλλιώς GCM. Στη γλώσσα-στόχο δεν συναντάται αντίστοιχο ακρωνύμιο. Ωστόσο, σε ελληνικά κείμενα του ΟΗΕ, για συντομία της ονομασίας, αναφέρεται απλώς ως «Παγκόσμιο Σύμφωνο για τη Μετανάστευση». Διατηρήθηκε, λοιπόν, αυτή η απόδοση στο μετάφρασμα μου, εφόσον, βέβαια, προαναφέρθηκε η πλήρη ονομασία του. Γίνεται, επομένως, αντιληπτό ότι η εξοικονόμηση χώρου δεν επιτυγχάνεται στο βαθμό του πρωτοτύπου. Μια, ακόμη, περίπτωση είναι και το ακρωνύμιο UNHCR (UN High Commissioner for Refugees), το οποίο δεν προσαρμόζεται στη γλώσσα-στόχο. Χρησιμοποιείται, επομένως, το ίδιο ακρωνύμιο (UNHCR), όταν γίνεται αναφορά στην Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες. Πρόκειται, λοιπόν, για μια περίπτωση ξενόγλωσσας βραχυγραφίας. Ωστόσο, σε παράλληλα κείμενα του ΟΗΕ της γλώσσας-στόχου, ο συγκεκριμένος οργανισμός αναφέρεται, εκτός από την πλήρη ονομασία του, και ως Ύπατη Αρμοστεία ή Υ.Α. Έτσι, λοιπόν, βασισμένη στις παράλληλες πηγές, επέλεξα να προσαρμόσω την ονομασία του οργανισμού στη γλώσσα στόχο, υιοθετώντας την παραπάνω μεταφραστική επιλογή. Όσον αφορά, τώρα, έναν άλλο σημαντικό οργανισμό, τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης, στα αγγλικά “International Organization for Migration”, συναντάται στο πρωτότυπο χωρίς το ακρωνύμιό του. Τα ακρωνύμια και των δύο γλωσσών, ΔΟΜ και ΙΟΜ αντίστοιχα, είναι ευρέως διαδεδομένα. Επομένως, λόγω της συχνότητας της χρήσης του, επέλεξα να προσθέσω, στο μετάφρασμά του, το ακρωνύμιο της ελληνικής, παρόλο που δεν αναγράφεται στο πρωτότυπο. Υπήρχαν, βέβαια, και οι

περιπτώσεις για τις οποίες τα ακρωνύμια δεν προκάλεσαν κανένα ιδιαίτερο πρόβλημα, όπως για παράδειγμα η “International Labour Organization” (ILO) και οι “United Nations (UN) Sustainable Development Goals” “(SDGs)”, που μεταφράστηκαν αντίστοιχα Διεθνής Οργάνωση Εργασίας (ΔΟΕ) και Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ (ΣΒΑ).

4.3 Πραγματολογική ανάλυση

Η σημαντικότερη κατηγορία προβλημάτων με τα οποία έρχεται αντιμέτωπος ένα μεταφραστής είναι τα πραγματολογικά μεταφραστικά προβλήματα, τα οποία δημιουργούνται από τις διαφορετικές επικοινωνιακές περιστάσεις του κειμένου-πηγής και του κειμένου-στόχου. Στην κατηγορία αυτή, θεώρησα σημαντική την ανάλυση των όρων «Παγκόσμιος Βορράς»/«Παγκόσμιος Νότος». Ο όρος έχει καθιερωθεί στο πλαίσιο των διεθνών σχέσεων και δεν αναφέρεται στη γεωγραφική τοποθεσία, όπως θα ήταν αναμενόμενο. Αντίθετα, χρησιμοποιείται για να περιγράψει τον διαχωρισμό των χωρών παγκοσμίως, ανάλογα με τα κοινωνικά, οικονομικά και πολιτικά τους χαρακτηριστικά. Ο Παγκόσμιος Βορράς αντιστοιχεί στις αναπτυγμένες χώρες, όπου σημειώνεται ανάπτυξη στον οικονομικό και βιομηχανικό τομέα, ενώ ο Παγκόσμιος Νότος στις λεγόμενες αναπτυσσόμενες χώρες, ή, όπως είναι γνωστές, ως Τρίτος Κόσμος. Χαρακτηριστικό του Παγκόσμιου Νότου είναι η κοινή ιστορία αποικιοκρατίας και η εξάρτησή τους από ισχυρές χώρες. Χώρες του νότου ανήκουν στον Παγκόσμιο Βορρά και το αντίστροφο. Επομένως, δεν πρόκειται για έναν όρο γεωγραφικό αλλά, πολύ περισσότερο, έναν οικονομικό-πολιτικό όρο, εντός του ευρύτερου πλαισίου της παγκοσμιοποίησης.

Ένα, ακόμα, ζήτημα που θεωρώ άξιο αναφοράς σε ένα τέτοιο κείμενο είναι οι διαφορές μεταξύ των μεταναστών και των προσφύγων αλλά και των άλλων κατηγοριών που αναφέρονται στο πρωτότυπο, όπως “forced migrants” και “non-refugees migrants”. Οι πρόσφυγες είναι αυτοί που αναγκάζονται να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους γιατί απειλούνται οι ίδιοι ή η ελευθερία τους. Είναι αυτοί που προστατεύονται επίσημα από το διεθνές δίκαιο και έχουν το δικαίωμα να υποβάλλουν αίτημα για χορήγηση ασύλου κατά την είσοδό τους στη χώρα προορισμού. Από την άλλη, οι μετανάστες επιλέγουν να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους, με την ελπίδα της οικονομικής ανάκαμψης και γενικότερα της

βελτίωσης των συνθηκών ζωής τους. Σε αντίθεση με τους πρόσφυγες, έχουν την δυνατότητα να επιστρέψουν στην πατρίδα τους, οποιαδήποτε στιγμή το θελήσουν, χωρίς να διατρέχουν κανένα κίνδυνο. Με τον όρο “forced migration” γίνεται αναφορά σε οποιαδήποτε μορφή εξαναγκαστικής μεταναστευτικής κίνησης. Αφορά μετακινήσεις προσφύγων, ανθρώπων εκτοπισμένων στο εσωτερικό μιας χώρας ή ανθρώπων που αναγκάζονται να μετακινηθούν λόγω καταστροφών, περιβαλλοντικών και φυσικών, ή λιμών. Πρόκειται, λοιπόν, για ένα γενικό όρο, που, όπως γίνεται αντιληπτό, είναι εύκολο να δημιουργήσει σύγχυση αλλά και να αποσπάσει την ιδιαίτερη προσοχή που απαιτείται για την ικανοποίηση των διαφορετικών αναγκών τόσο των προσφύγων και των νομικών τους υποχρεώσεων όσο και των μεταναστών. Τέλος, όσον αφορά την κατηγορία των “non-refugees migrants”, πρόκειται για άτομα για τα οποία δεν καθίσταται αναγκαία η διεθνής τους προστασία και οι αιτήσεις ασύλου είναι ανεπιτυχείς ή για άτομα που δεν ζήτησαν ποτέ άσυλο. Για τα άτομα αυτά προβλέπεται είτε επιστροφή στη χώρα προέλευσης είτε η πρόσβαση σε εναλλακτικές επιλογές νόμιμης μετανάστευσης, όπως μετανάστευση σε μια άλλη χώρα προορισμού. Κρίνεται απαραίτητο, λοιπόν, να γίνει αντιληπτή η διαφορά μεταξύ όλων αυτών των όρων, καθώς δεν χαρακτηρίζουν μόνο το άτομο αυτό καθαυτό αλλά σχετίζονται με τα δικαιώματα και τις ανάγκες του.

4.4 Ύφος

Όπως προαναφέρθηκε, ήδη από τη αρχή αυτού του μεταφραστικού σχολιασμού, το κείμενο ανήκει στην κατηγορία των επιστημονικών κειμένων και κύρια λειτουργία του είναι η αναφορική και, ειδικότερα, η πληροφοριακή, καθώς διακρίνεται από τον ενημερωτικό του χαρακτήρα. Η ίδια λειτουργία χαρακτηρίζει και το μετάφρασμά μου, διατηρώντας το επίσημο, επιστημονικό ύφος του πρωτοτύπου καθώς και τη χρήση του ειδικού λεξιλογίου, προσαρμοσμένου, βέβαια, στη γλώσσα-στόχο. Παρά την κυριαρχία της κυριολεκτικής χρήσης της γλώσσας, υπάρχουν κάποια σημεία όπου οι δύο συγγραφείς επιλέγουν τη μεταφορική της χρήση, στοιχείο που προσδίδει αμεσότητα. Δύο τέτοια παραδείγματα είναι οι εκφράσεις “remain pawns in the game of global politics” και “with little appetite among states”. Η ελληνική έκφραση «παραμένουν πιόνια» έχει καθιερωθεί και χρησιμοποιείται, εξίσου, μεταφορικά για να δηλώσει την επιρροή που ασκείται σε κάποιον. Στην συγκεκριμένη περίπτωση, αναφέρεται ότι οι

εργαζόμενοι μετανάστες αποτελούν υποχείρια στο παιχνίδι των ισχυρών χωρών που συμμετέχουν στην παγκόσμια πολιτική. Η μεταφορά, λοιπόν, επιτυγχάνεται και στο μετάφρασμα. Όσον αφορά, τη δεύτερη περίπτωση, “with little appetite”, η μεταφορά σχετίζεται με τη χρήση της λέξης “appetite”. Η πρώτη και κύρια σημασία της έγκειται στην έννοια της όρεξης για φαγητό. Το συγκεκριμένο, στη συγκεκριμένη περίπτωση, δεν αναφέρεται καθόλου σε αυτή τη σημασία αλλά, αντιθέτως, στη διάθεση των κρατών να προχωρήσουν σε δεσμευτικές συμφωνίες. Εδώ, η μεταφορική χρήση της γλώσσας χάνεται στο κείμενο-στόχο, συγκριτικά με το κείμενο-πηγή.

Επιπροσθέτως, παρατηρούμε στο πρωτότυπο τη χρήση του α’ πληθυντικού προσώπου (“We analyse”, “in our view”), πέρα από το γ’ πρόσωπο που χρησιμοποιείται εκτενώς. Οι συγγραφείς προσδίδουν, έτσι, αμεσότητα και ζωντάνια και, παράλληλα, ένα στοιχείο συμμετοχικότητας. Επέλεξα να διατηρήσω την εναλλαγή αυτή στο ύφος, για να μην χαθεί αυτή η αμεσότητα και η συλλογικότητα στο κείμενο-στόχο. Όσον αφορά τη δομή του κειμένου, παρέμεινα, όσο το δυνατότερο, σε μια πιστή προσέγγιση, με ορισμένες, βέβαια, παρεμβάσεις σε κάποιες περιπτώσεις μακροπερίοδου λόγου του πρωτοτύπου. Στο μετάφρασμα, θα παρατηρήσουμε, κυρίως στις περιπτώσεις προτάσεων όπου το πλήθος πληροφοριών δημιουργούσε σύγχυση στον αναγνώστη, αντικατάσταση του μακροπερίοδου λόγου σε μικροπερίοδο. Σε γενικές γραμμές, ακολούθησα την τεχνική της μεταφραστικής προσαρμογής του μεταφράσματός μου τόσο από γλωσσολογική όσο και από μορφολογική άποψη ως, κατά τη γνώμη μου, την πιο κατάλληλη και λειτουργική τεχνική για ένα ικανοποιητικό αποτέλεσμα της μεταφραστικής διαδικασίας. Ωστόσο, προφανώς και υπήρχαν μεταφραστικές παρεμβάσεις στα σημεία όπου η σωστή μεταφορά του νοήματος του πρωτοτύπου το απαιτούσε, αλλά πάντοτε με γνώμονα το κείμενο-πηγή, τη δομή του και το ύφος του.

5. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Με την πτυχιακή μου αυτή εργασία, παρά τις δυσκολίες και τις απαιτήσεις σε γνώσεις οικονομικού-πολιτικού περιεχομένου, νιώθω πως μου δόθηκε η ευκαιρία να εμβαθύνω σε ένα τόσο καίριο και χρόνιο ζήτημα, το φαινόμενο της μετανάστευσης, αλλά και να δοκιμάσω, για άλλη μια φορά, τις μεταφραστικές μου δεξιότητες σε ένα τέτοιο κείμενο-πρόκληση. Κύριο μέλημά μου ήταν το τελικό μετάφρασμα να διατηρεί τα βασικά χαρακτηριστικά του κειμένου-πηγή, καθώς και να μην δημιουργείται οποιαδήποτε σύγχυση στο αναγνωστικό κοινό της γλώσσας-στόχου. Οι αλλαγές, λοιπόν, που πραγματοποιήθηκαν στο μετάφρασμα είχαν ακριβώς αυτό τον στόχο, την επίτευξη αυτής της ισορροπίας, ενός κειμένου που να μεταφέρει τις ίδιες πληροφορίες και απόψεις των συγγραφέων του πρωτοτύπου αλλά, παράλληλα, να είναι και προσαρμοσμένο στη γλώσσα-στόχο.

6. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Nord, C. (2014), Η μετάφραση ως στοχευμένη δραστηριότητα, ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΙΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ (μτφ Γραμμενίδης Σίμος), Αθήνα: Δίαυλος.
- Κελάνδριας, Π. (2007) Η Μετάφραση των Οικονομικών Κειμένων Μια λειτουργική προσέγγιση, Αθήνα: Δίαυλος.